

Pitkis-Sport nuorisotoiminnan lippulaivaksi

Suomen Valtakunnan Urheiluliiton Satakunnan piiri
ry:n kesäleiritöiminnan kehitys 1949–1993

Sisältö

1. Johdanto.....	1
1.1 Mikä on Pitkis-Sport?	1
1.2 Aineisto ja lähteet	3
2. SVUL:n nuorisotoiminnan vuosikymmenet.....	6
2.1 Satakunnan piiri seuraa keskusjärjestön esimerkkiä	6
2.1.1 Nuorisotoiminta nousee SVUL:n agendalle	6
2.1.2 Kilpaurheilusta kuntoliikuntaan.....	10
2.1.3 LUK-toiminnasta Nuoreen Suomeen.....	15
2.2 Satakunnan piirin leiritoiminta käynnistyy	19
2.2.1 Leiritoiminta mutkien kautta Pitkäjärvelle.....	19
2.2.2 Omaan urheilukeskukseen.....	23
3. Pitkis-Sport kehittyy	25
3.1 Nuorisjohtajaleiri Pitkis-Sportin selkärangaksi.....	25
3.2 Liikuntaleiri – jokaista nuorta liikuttamaan.....	29
3.3 Lajit lisääntyvät.....	32
3.4 Leiriolosuhteet paranevat.....	35
4. Leiriohjelmat – kasvatusta ja yhteistä ajanvietettä	39
4.1 Leiriohjelma kehittyy	39
4.2 Kasvattamaan SVUL-hengellä	43
4.3 Kansainvälisyydellä ja erilaisuudella sosiaalisia taitoja oppimaan.....	46
4.2 Oheisohjelma yhteishenkeä ylläpitämässä.....	48
5. Yhteenveto.....	54
Lähdeluettelo	58

1. Johdanto

1.1 Mikä on Pitkis-Sport?

Pitkis-Sport on Satakunnassa Kokemäen Pitkjärvellä vuosittain kesäisin järjestettävä lasten ja nuorten liikuntaleiri, jolla on juuret jo 1940-luvulla Suomen Valtakunnan Urheiluliiton (SVUL)¹ Satakunnan piirissä nuorille lahjakkaille kilpaurheilijoille järjestetyssä valmennusleiritoiminnassa.

SVUL tuli virallisesti perustetuksi Helsingissä vuonna 1906, kun seitsemän urheilupiiriä yhdistyivät. Satakunnan piiri taas perustettiin muutama vuosi myöhemmin toukokuun 3. päivänä vuonna 1908 Porin VPK:n voimisteluseuran aloitteesta ja Porin ympäristössä toimivien urheiluseurojen myötäilemänä. Porin piiri liitettiin välittömästi haaraosastona SVUL:oon. Piirin alkuvuosien toiminta oli vähäistä kilpailutoimintaa. Toiminta laajentui vuonna 1932 keskusjärjestön jakautuessa erikoisliittoihin, minkä myötä uusia seuroja perustettiin laajasti myös maaseudulle. Todellinen kasvukausi piirin toiminnassa alkoi sotien jälkeen, ja 1940-luvun lopulla Satakunnan piiriin kuuluikin jo 92 eri urheiluseuraa.²

Kuten mainittu Satakunnan piirin leiritoimintaa aloiteltiin 1940-luvun lopulla. Ensimmäinen varsinainen piirin yhteinen nuorisoleiri pidettiin vuonna 1949 Jämijärvellä, ja tuosta vuodesta alkaen piiriin pyrittiin aikaansaamaan nuorisoleiri joka kesäksi. Leiritoiminta otti kunnolla tuulta purjeisiinsa 1960-luvun alussa, jolloin leirien koot kasvoivat ja harrastettavat lajimäärät lisääntyivät. 1960-luvulla sai alkunsa myös Pitkjärvellä pidetty, alun perin Kokemäen leirinä tunnettu Pitkis-Sport.

1960-luvulla Suomessa oltiin tilanteessa, jossa sotien jälleenrakennustyö oli tuottanut tulosta. Ihmiset vaurastuivat, muuttivat maalta kaupunkiin ja vapaa-ajan pystyi käyttämään esimerkiksi television katseluun tai elokuvissa käyntiin liikunnan sijaan. Hyötyliikuntakin alkoi jäädä vähemmälle Suomen autoistuessa. Yhteiskunnan muuttuessa suomalaiset eivät enää saaneet ruumiin tarvitsemaa kuritusta päivittäisestä työnteosta, mikä johti siihen, että liikuntapoliittisten painotusten täytyi muuttua. 1960-

¹ Vuoteen 1961 Suomen Voimistelu ja Urheiluliitto.

² SVUL Satakunnan piiri 1958–1983 1984, 7–8.

luvulla virisikin ajatus siitä, että kilpailukeskeisyydestä täytyi ottaa askel liikuntakeskeisen ajattelun suuntaan.³

Tämä muutos on havaittavissa myös SVUL:n Satakunnan piirin toiminnassa, jossa 1960-luvulla kuntoliikuntaa ja nuorisotoimintaa kehitettiin liikunnallisempaan suuntaan. Leiritoimintaan muutos vaikutti siten, että leirit avautuivat 1960-luvun lopulla myös muille kuin piirin ansioituneemmille kilpaurheilijoille. Nykyään Pitkis-Sportin ideana onkin tarjota kaikille nuorille lajiin ja tasoon katsomatta liikunnallinen kokemus, ja tätä ideaa kohti toimintaa lähdettiin kehittämään jo 1960-luvulla.

Vuonna 2013 juhlitaan Pitkis-Sport-liikuntaleirin 50-vuotista taivalta. Tässä tutkimuksessa perehdytäänkin leirin puolivuosisataiseen historiaan ja kehitykseen muutaman sadan urheilijanuorukaisen valmennusleireistä, nykyiseen yli tuhat leiriläistä yhteen kokoavaan monilajiseen harrastekokonaisuuteen. Tutkimuksessa on tarkoitus perehtyä Pitkis-Sportin historiaan, ja punaisena lankana käytetään SVUL:n nuorisotoiminnan kehitystä suhteessa SVUL:n Satakunnan piirin ja Pitkis-Sportin toimintaan. Tutkimus on tehty tilaustyönä Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry:lle (LiikU), jossa halutaan juhlavuoden kunniaksi palata toiminnan juurille ja kartoittaa nuorisotoiminnan lippulaiva Pitkis-Sportin historiaa tarkemmin.

Tänä päivänä Pitkis-Sport ei ole enää ainoastaan viikon kestävä kesäleiri vaan ympärivuotinen LiikU:n organisoima tapahtumaperhe, jonka tarkoitus on tutustuttaa lapset ja perheet eri liikuntalajeihin ja saada kipinä liikuntaan syttymään ja pysymään yllä.⁴ Kesäleirikin on kasvattanut kokoaan jo yli neljäkymmentä eri lajia kattavaksi kokonaisuudeksi.

Pitkis-Sport on vuosien varrella jakautunut nuorisajohtajakoulutukseen, lajileireihin ja liikuntaleiriin. SVUL:n Satakunnan piirissä ensimmäiset nuorisajohtajat koulutettiin jo 1940-luvun lopulla, mutta säännöllistä ja keskusjärjestön ohjeistuksen mukaista koulutustoimintaa oli vasta vuodesta

³ Ilmanen 1996, 157.

⁴ Pitkis-Sport web-sivusto, "Pitkis liikuntaperheen tarkoitus". [<http://office.vippet.net/pitkis2008/index.jsp?textoid=1078808>], luettu 17.9.2012.

1963 alkaen. Nuorisajohtajakurssit käynnistettiin alun perin paikkaamaan lisääntyntä tarvetta saada enemmän päteviä ohjaajia ohjaamaan suurten ikäluokkien rynnistystä urheilun pariin. Kurssista tuli lopulta niin merkittävä osa SVUL:n Satakunnan piirin nuorisotoimintaa ja selkäranka Pitkis-Sportille, että leirin virallinen alkupiste on myös ajoitettu tuohon vuoteen 1963.

Vuonna 1968 nuorisajohtajaleiriä alettiin pitää Pitkäjärvellä kaksivuotisena niin, että ensimmäisenä kesänä luotiin oppiperusta ja toisena sitten sovellettiin edellisenä kesänä opittuja tietoja käytäntöön ohjaamalla lastenleiriä.⁵ Nuorisajohtajaleirien ja lastenleirin rinnalla Kokemäellä vietettiin vuosittain samanaikaisesti myös jaostojen valmennusleirejä. Yhdessä ne lopulta muotoutuivat kokonaisuudeksi, joka tänä päivänä on yksi suurimmista liikuntapainotteisista leireistä Suomessa.

Pitkis-Sport-nimi otettiin käyttöön vuonna 1976, mutta virallisesti nimi rekisteröitiin vasta vuonna 2002 LiikU:n leiritoiminnanjohtaja Jurkka Virtalan toimesta.

1.2 Aineisto ja lähteet

Tutkimuksen keskiössä on SVUL:n Satakunnan piirin nuorisoleiritoiminnan historia ja sen kulmakiveksi muodostunut Pitkis-Sport. Tutkimuksessa avainsana on kehitys: miten leiritoiminta ja Pitkis-Sport ovat muuttuneet vuosikymmenien aikana? Kehitystä lähestytään seuraavien kysymysten kautta: miten leiri syntyi, miten Kokemäelle päädyttiin, miten nuorisajohtajakurssi ja liikuntaleiri kehittyivät vuosien varrella ja millaista opetus- ja oheisohjelmaa nuorille tarjottiin?

Tutkimuksessa primääriaineistona toimii Turun maakunta-arkistoon sijoitettu SVUL:n Satakunnan piiri ry:n arkisto. Kävin tutkimusta varten läpi arkistosta kaiken nuoriso- ja koulutustoimintaan liittyvän kokouspöytäkirjamateriaalin, jonka lisäksi tarkastelin leiri-, kurssi- ja koulutustilaisuusraportit sekä toiminta- ja vuosikertomukset. Leiri-, kurssi-

⁵ Satakunnan Urheiluviesti 15.6.1968, "Kutsu nuorisajohtajakurssille".

ja koulutustilaisuusraportit sisälsivät nimensä mukaisesti pääsääntöisesti numeraalisia tilastoja piirissä pidetyiltä leireiltä, joten niiden anti jäi odotettua pienemmäksi. Toiminta- ja vuosikertomukset avasivat hyvin yleisiä linjoja, mutta yksityiskohtaisempaa tietoa leiritoiminnasta ne eivät tarjonneet. Kattavin aineisto muodostui siis kokouspöytäkirjoista, jotka eivät olleet pelkästään perusraportteja, vaan sisälsivät myös tiivisteitä kokouksissa käytetyistä puheenvuoroista ja sovituista toimintalinjauksista.

Olennaisena tutkimuslähteenä on myös vuodesta 1949 ilmestynyt SVUL:n Satakunnan piirin koulutusvaliokunnan hallinnoima kausijulkaisu *Satakunnan Urheiluviesti*. Lehdessä on julkaistu leiriohjelmia, leirikutsuja ja muisteluja leiriltä, mutta myös kantaa ottavia artikkeleja nuorisotoiminnan kehittämistä ja laajoja artikkeleita valtakunnan urheiluelämän kehityksestä. Lehti on ilmestynyt kuukausittain vuoteen 1985 asti, jolloin lehti on alkanut ilmestyä epäsäännöllisesti noin neljä kertaa vuodessa. Tätä tutkimusta varten lehdet on läpikäyty kokonaisuudessaan lukuun ottamatta vuosia 1985–1991, miltä osin on kirjastokappaleiden puuttuessa tarkasteltu vain Kansalliskirjaston kansalliskokoelmaan tallennetut lehdet.

Satakunnan Urheiluviesti julkaisi vuodesta 1959 vuoteen 1990 myös joululehteä, jossa on läpikäyty piirin vuoden merkittävimpiä tapahtumia. Pitkis-Sport ja nuorisotoiminta ovat olleet kirjoituksen aiheina vuosittain. Joululehdet on myös läpikäyty tätä tutkimusta varten kokonaisuudessaan. Leiriuutisoinnin näkökulmasta ja SVUL:n ulkopuolista näkökulmaa mukaan tuomaan tutkimusta varten on tarkasteltu myös maakunnan ykköslehti *Satakunnan Kansaa* (SK). Koska Satakunnan Kansa on päivittäin ilmestyvä lehti, se olisi tämän työn puitteissa ollut kokonaisuutena liian massiivinen tarkasteltava, joten tässä työssä on keskitytty pääsääntöisesti vain juhannuksen jälkeiseen viikkoon ja heinäkuun kahteen ensimmäiseen viikkoon vuosina 1963–1993. Satakunnan Kansan osalta Pitkis-Sporttiin liittyvät kirjoitukset tulevat myös tarkemmin tutkittua Jyväskylän yliopistossa tehtävässä pro gradu -tutkielmassa, joten päällekkäisyydenkin vuoksi SK jää tässä työssä altavastaajan rooliin.

Tutkimuksessa käsittelen aluksi SVUL:n ja Satakunnan piirin nuorisotoiminnan kehitystä päälinjoissaan, minkä jälkeen tarkastelen Satakunnan piirin nuorisoleiritoiminnan keskittymistä Kokemäen Pitkäjärvelle. Kolmannessa luvussa selvitän Pitkis-Sportin kehitystä ja urheilulajien lisääntymistä leiriohjelmaan. Viimeisessä käsittelyluvussa kiinnitän huomion tarkemmin leirin opetusohjelmaan, oheisohjelmaan ja leirin kasvatuksellisiin tavoitteisiin.

2. SVUL:n nuorisotoiminnan vuosikymmenet

2.1 Satakunnan piiri seuraa keskusjärjestön esimerkkiä

2.1.1 Nuorisotoiminta nousee SVUL:n agendalle

Nuorten urheilutoiminta käynnistyi Suomessa hitaasti, sillä yleinen asenne urheilua kohtaan oli vielä 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa varsin kielteinen. Aikuistenkin urheilu- ja kilpailutoiminta kyseenalaistettiin tuolloin terveydelle haitallisena, työaika kuluttavana ja laiskuuteen opettavana. SVUL:n ensimmäinen varsinainen virkailija, maisteri Lauri (Tahko) Pihkala ui kuitenkin mielipiteillään vastavirtaan. Hän katsoi urheiluharrastuksen iskostamisen kansaan vaativan sitä, että koulupojat otetaan mukaan seurojen toimintaan.⁶ Pihkala piti poikaurheilun järjestämistä yhteiskunnallisena välttämättömyytenä. Poikien villitykset olivat hänen mielestään käyneet jo liiankin villeiksi, koska pojilla ei ollut mahdollisuutta luonteensa mukaiseen jännittävään ja karkaisevaan leikkiin ja urheiluun.⁷ Pojille tuli siis keskusjärjestön puolesta saada tuotetuksi soveltuvaa urheilutoimintaa. Urheilutoiminnan aikaansaaminen pojille toimi ensimmäisenä askeleena kohti kaikille nuorille avointa ja soveltuvaa nuorisotoimintaa.

Pihkala kirjoitti urheilutoiminnan ensiavuksi vuosina 1914 ja 1915 *Koululaisurheilijan oppaan* ja *Poikain urheiluoppaan*. Pelkistä kirjoituksista tekoihin siirryttiin lähes välittömästi vuonna 1915, kun Pihkala jätti SVUL:n keskushallinnon kokouksessa esityksen poikien urheilusta huolehtivan toimikunnan perustamiseksi. Samalla kertaa hän ehdotti myös urheilumerkkijärjestelmän perustamista.⁸ Poikien urheilumerkkikomitean tehtäväksi tuli luoda SVUL:lle oma poikaurheilun järjestelmä. SVUL:ssa oltiin ilmeisen innokkaita luomaan erilaisia järjestelmiä, koska Urheilumerkkikomitean Urheilumerkkijärjestelmä oli vasta ensimmäinen, mutta ei suinkaan viimeinen järjestelmä, jonka avulla poikaurheilua yritettiin organisoida.

⁶ Martiskainen 2006, 269.

⁷ Arponen 1981, 220.

⁸ Arponen 1981, 220; Itkonen 2003, 333.

Urheilumerkkijärjestelmän tavoitteena oli ennen kaikkea motivoida poikia urheilun pariin. Järjestelmä oli kolmiportainen, jossa porrastetulta kiihdyttiin huipulle. Merkkien suorittaminen edellytti tietyn tuloksen saavuttamista useammassa eri urheilulajissa. Järjestelmä toimi motivaattorina 8–12-vuotiaille pojille.⁹ SVUL ei ollut järjestelmänsä kanssa yksin, vaan urheilumerkkejä käytettiin nuorten liikkumista motivoimaan myös muun muassa kouluissa.¹⁰ Urheilumerkkikomitean hyvin alkanut työ Suomen nuorison hyväksi keskeytyi sotaan vuonna 1918, eikä sen jälkeen tahtonut enää elpää.¹¹ Urheilumerkkijärjestelmä ei jäänyt kuitenkaan kokonaan unholaan, vaan se herätettiin myöhemmin uudelleen henkiin. Porrastetun koulutusjärjestelmän idea kulki mukana myös myöhemmissä SVUL:n nuorisotoiminnan organisoinneissa.

Poikaurheilu jäi hetkeksi tuuliajolle, vaikka intressit sen kehittämiseen olivat olemassa. Nuorisourheilua harrastettiin 1920- ja 1930-luvuilla urheiluseurojen lisäksi myös monella muulla taholla, kuten suojeluskunnissa, partioliikkeessä, Mannerheimin Lastensuojeluliitossa, nuorisoseuraliikkeessä ja raittiusliikkeessä. Nuorisourheilu kiinnosti myös sotalaitosta ja valtionhallintoa sen maanpuolustuksellisten mahdollisuuksien vuoksi. Nuorten voimakas mutta epämääräisesti järjestynyt liikuntatarmo haluttiin valjastaa tositoimiin isänmaan hyväksi. Urheilun ja maanpuolustuksen yhteyksien vahvistaminen oli muutamankin eri komitean pohdittavana 1920-luvulla ja urheilujärjestöjen liittäminen sotaministeriön alaisuuteen ehdotelmana, johon SVUL ei lopulta lähtenyt mukaan.¹²

Valtakunnallisten hankkeiden sijaan SVUL:ssa päädyttiin jälleen vuonna 1922 organisoimaan omaa poikaurheilua uudelleen. Tuolloin toimintansa aloitti SVUL:n Poikaurheilutoimikunta. Kuten edeltäjänsä, myöskään tämän toimikunnan työ ei ollut pitkäkestoista. 1930-luvulla SVUL:ssa tehtiin organisaatiomuutos, jonka yhteydessä myös poikaurheilu eriytettiin omaksi erikoisliitokseen. Erikoisliiton status oli omiaan edistämään poikaurheilun eteen tehtävää työtä, koska organisaatiomuutoksen myötä piireille tuli

⁹ Martiskainen 2006, 296.

¹⁰ Wuolio 1982, 143; Jääskeläinen 1993a, 95.

¹¹ Arponen 1981, 222.

¹² Vasara 2004, 39; Laine 1992a, 170–171.

vaatimukseksi perustaa SVUL:n erikoisliittoja vastaava jaosto.¹³ Kaikkiin piireihin tuli tätä myöten perustaa oma poikaurheilujaosto.

Poikaurheilujaoston perustaminen ei kuitenkaan suoraan tarkoittanut suuria panostuksia nuorisotoimintaan. Satakunnan piirissäkin poikaurheilu jäi edelleen melko vähäiseksi ja koki todellista kehittymistä vasta nuorisajaoston ottaessa tehtävät haltuunsa sodan jälkeen.

Sodat keskeyttivät jälleen nuorisourheilun kehittymisen lähes kokonaan. SVUL:ssa tehtiin kuitenkin heti sodan jälkeisessä yhteiskunnan jälleenrakennusvaiheessa periaatepäätös kaikkien liikenevien voimavarojen keskittämisestä seurojen toiminnan elpymiseen ja seuroissa nuorimpiin jäseniin. 1945 SVUL:ssa asetettiin jälleen uusi komitea pohtimaan poikaurheilun järjestämistä. Komitean mietinnössä määritettiin SVUL:n erikoisliittojen, Poikaurheiluliitto mukaan lukien, tehtäväksi koko kansan fyysisen kasvun ja kehityksen edistäminen, arvokkaiden henkisten ominaisuuksien edistäminen, sosiaaliseen elämään sopeuttaminen ja Suomen urheilun edustuksen turvaaminen. Näiden katsottiin muodostavan koko urheilutoiminnan luonnolliset tavoitteet.¹⁴

Mietinnössä mainittiin myös erikseen nuorison eteen tehtävät toimenpiteet. Mietinnön mukaan nuorten tulisi saada harrastaa urheilua, joka määräytyy seuran resurssien mukaan. Seurojen ohjelmassa tulisi olla perusurheilun lisäksi tarjolla myös nuorille sopivaa retkeily-, leiri- ja suunnistamistoimintaa sekä kerhotoimintaa hyvien tapojen ja vakavien elämänarvojen oppimiseksi. Komitea jakoi nuoret kehityskausien ja rasituskestävyyden mukaan ikäryhmiin, ja ryhmittelyä tuli soveltaa harjoitusohjelmia suunniteltaessa. Poikaurheilukomitean toiminnan tavoitteiksi komitea määritteli nuorten harrastuneisuuden virittämisen, poikajohtajakoulutuksen, ”jokapojan”-koulutuksen, kilpailutoiminnan sekä yhteistoiminnan ulkopuolisten tahojen kanssa. SVUL tuki erikoisliittoaan rahallisesti suunnitelman toteuttamisessa ja myönsi rahaa erityisesti poikajohtajien kouluttamiseen. Mietinnössä oli hahmoteltu myös nuorisajohtajien perus- ja jatkokoulutusjärjestelmän kehittämistä.

¹³ Arponen 1981, 222.

¹⁴ Arponen 1981, 225–226.

Poikajohtajien kouluttaminen olikin komitean suunnitelmien toteutuksen kannalta välttämätöntä, sillä seuroissa podettiin suurta ohjaajapulaa. Puhuttaessa resurssien mukaan harrastettavasta toiminnasta mietinnössä annettiin seuroille myös mahdollinen porsaanreikä ja oikeutus sille, miksi seuran nuorisotoiminta ei ollut toivotulla tasolla.

Valtakunnan mallia seurattiin nopeasti myös piireissä, joissa alettiin puuhata poikajohtajien leirimuotoista kouluttamista. Satakunnan piirissäkin käärittiin hihat, ja jo vuonna 1946 piirissä organisoitiin poikajohtajien kouluttamista.¹⁵ Piirissä alettiin pitää poikajohtajakursseja, mutta hyvin vaihtelevin ohjelmin ja epäsäännöllisesti.

Kuten termi poikajohtaja paljastaa, oli SVUL:n nuorisotoiminta varhaisina vuosikymmeninä korostetusti poikien toimintaa. Kuvaavaa on, että pojat olivat saaneet oman urheiluoppaansa jo 1915, mutta tytöt joutivat odottamaan vastaavaa vielä 1940-luvulle saakka.¹⁶ Tyttöjen urheilutoimintaa oli toki Suomen Naisten Liikuntakasvatusliiton toimesta järjestetty jo vuosia, mutta naisille ja tytöille oli tarjolla pääasiassa vain voimistelua. Sotien jälkeen tasa-arvovaatimukset nostivat kuitenkin nopeasti päätään. Äänet tyttöjen saamisesta mukaan liiton toimintaan vahvistuivat, mikä oli ymmärrettävää, koska jäsenistä viidesosa oli tyttöjä. Virallisesti liiton nimi vaihtui Suomen Poika- ja Tyttöurheiluliitoksi (SPTL) vasta vuonna 1950. Nuorisotoiminnan kehittämisen mielekkyyttä ei myöskään voinut tuolloin enää millään kyseenalaistaa. 1950-luvun lopulla SPTL:n jäsenmäärä oli 115 000 jäsentä, ja heti 1960-luvun alussa ylitettiin jo 200 000 jäsenen rajapyykki.¹⁷

SVUL:n Satakunnan piirissä tyttöjen asema vastasi melko lailla kansallista tasoa. Nuorisajaostossa todettiin vielä vuonna 1949 kaikenlaisen tyttötoiminnan olevan lapsen kengissä. Tytöille oman harjoitusohjelman ja koulutusmuotojen löytyminen koettiin jaostossa ongelmalliseksi, vaikka

¹⁵ Selostus SVUL:n Satakunnan piirin seurojen poikajohtajien neuvonta- ja neuvottelukokouksesta Porissa 16.-17.2.1946. SVUL Satakunnan piiri Leiri-, kurssi- ja koulutustilaisuusraportit liitteineen 1935-1960, I H:3. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

¹⁶ Martiskainen 2006, 296.

¹⁷ Arponen 1981, 226.

piirissä tiedostettiin nuorisotoiminnan eteenpäin viemisen edellyttävän sitä, että tytöt ja pojat kulkevat kehityksen rattaissa rinta rinnan.

Nuorisovaliokunnassa epäroitiin myös sitä, oliko miesvoittoinen valiokunta paras mahdollinen organisaattori tyttöjen toiminnan kehittämisessä.¹⁸

2.1.2 Kilpaurheilusta kuntoliikuntaan

1950-luvulla SVUL:ssa haluttiin tarttua vuoden 1945 komiteamietinnössä mainittuihin nuorisotoiminnan eteen tehtäviin toimiin tosissaan. Poikien Urheilumerkkijärjestelmä herätettiin uudelleen henkiin, ja seuratoimintaa vauhditettiin järjestämällä seurojen välisiä toimintakilpailuja. Vuoden 1945 komiteamietintöön tehtiin myös pieniä viilauksia. Uudessa mietinnössä päätavoitteeksi asetettiin nuorten kasvattaminen paikkansa täyttäviksi yhteiskunnan jäseniksi.¹⁹ Urheilumerkkijärjestelmän henkiin herättäminen ja kilpailukeskeiset toimintamuodot kielivät sodan jälkeisen ajan ajatuksellisesta ilmapiiristä. Huomio nuorisotoiminnassa kiinnitettiin lahjakkaiden urheilijoiden jalostamiseen lajeissaan parhaiksi.

1960-luvulle tultaessa urheilun harrastajamäärät kasvoivat säännöllisesti vuodesta toiseen suurten ikäluokkien löytäessä tiensä urheilun pariin. Samanaikaisesti kuitenkin elintason nousu, muutto maalta kaupunkiin, tehdastyö ja lisääntyneet vapaa-ajanviettomahdollisuudet alkoivat näyttäytyä uhkapilvinä suomalaiselle kansalaiskunnolle. Urheilujärjestöissä alettiin pohtia toimintaa myös yli kilpaurheilullisten tavoitteiden. Kuten Tasavallan presidentti Urho Kekkonen totesi kirjoituksessaan 1957:

"...Teknillistyvä ja kaupallistuva maailma yhdessä valtion kanssa pitää kyllä huolen huippu-urheilusta, joka näyttää kehittyvän yhdessä huvi- ja ajanvieteteollisuuden kanssa, ehkä sen jalompana osana. Mutta massojen urheiluharrastus tahtoo jäädä silloin huomioita vaille. Sen vuoksi urheilujärjestöiltä vaaditaan entistä enemmän työtä juuri joukkojen

¹⁸ Kertomus SVUL Satakunnan piirin nuorisosaostion toiminnasta vuonna 1949. Toiminta ja vuosikertomukset, kotelo IIDF:1. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA; Pöytäkirja Satakunnan piirin nuorisovaliokunnan kokouksesta 3.4.1949. Kokouspöytäkirjat IICa:5. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA; Satakunnan Urheiluviesti 3/1949, "Nuorisosaostion palsta"; Satakunnan Urheiluviesti 9-10/1949, "Piirin nuorisotoiminnan suuntaviivoja".

¹⁹ Arponen 1981, 226.

*urheilutoimintaa varten, jos järjestöt haluavat täyttää niille määrätyn aatteellisen tehtävän.*²⁰

Vastuu massojen liikuttamisesta jäi siis pitkälti urheilujärjestöjen kontrolle, mutta urheilujärjestöt olivat myös valmiita kantamaan tuota vastuuta. Urheilujärjestöjen asema massaliikunnan tuottajana vakiinnutettiin myöhemmin myös lain nojalla, kun vuonna 1980 voimaan tullut liikuntalaki virallisti Suomeen vuosien varrella kehittyneen kolmikantamallin. Liikuntalain mukaan valtio toimii liikuntapolitiikan ohjaajana muun muassa rahoittamalla toimintaa, kunnat vastaavat liikuntamahdollisuuksien järjestämisestä rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja ja urheilujärjestöt huolehtivat käytännön toiminnasta. Laki määritteli urheilujärjestöille siis päävastuun käytännön liikuntapalvelujen tuottamisesta. Kuten todettua, vastuu oli keskusjärjestöjen taholta tervetullut, ja keskusjärjestöillä olikin ollut vahva edustus lain valmistelussa.²¹

Massoille tarkoitetun liikunnan merkitys korostui myös vuonna 1967 järjestetyillä ensimmäisillä Liikuntatieteellisen seuran liikuntapoliittisilla neuvottelupäivillä. Tuolloin neuvottelupäivien tuloksena hyväksyttiin julkilausuma, jolla liikuntakulttuuri jaettiin huippu-urheiluun ja muuhun kilpaurheiluun, kuntoliikuntaan ja liikuntakasvatukseen. Liikunta alettiin nähdä kansalaisoikeutena kansallisvelvollisuuden sijaan.²² SVUL:ssa oltiin hereillä ja kehitettiin monenlaista kuntourheilua ja kokeilevaa nappulatoimintaa, mutta resurssit toiminnan järjestämiseen olivat ohjaajapulan vuoksi heikot.²³

Myös SVUL:n Satakunnan piirissä korkea ja tuolloin yhä nouseva elintaso koettiin suureksi uhaksi kansalaisten terveydelle.²⁴ Kuntourheilutoiminnan kehittämisen yhteydessä nuorisotoiminnan rooli nähtiin oleelliseksi osaksi toimenpiteitä, joilla rapautuvaa kansan kuntoa voidaan nostaa. Lajipainotteisen kilpaurheilutoiminnan lisäksi seuroihin pyrittiin iskostamaan

²⁰ Vasara 2004, 198.

²¹ Kokkonen 2013, 28–29.

²² Kokkonen 2013, 24.

²³ Arponen 1981, 230.

²⁴ Satakunnan Urheiluviesti 15.1.1964, ”Terveen elämän edistämiskuusi”.

myös kuntoiluun tähtäävää nuorisotoimintaa, muun muassa seura-, piiri- ja suurleirien muodossa. Piirissä kuntourheilu- ja nuorisotoiminta nähtiin kylvönä, jonka satoa voitiin myöhemmin harvestaa tulevaisuuden urheilijalupausten ja aktiivisten seuratoimitsijoiden muodossa.²⁵ 1960-luvulla leiritoiminta ottikin siivet alensa, ja piirissä järjestettiin esimerkiksi pesäpallon suurleirejä vuosittain.

1970-luvulla liikuntakulttuurissa valitsi yleisesti kasvun ja monimuotoistumisen aika. Kuntoliikunta vakiinnutti paikkaansa, ja lasten ja nuorten liikunta muuttui järjestelmällisemmäksi ja ohjatummaksi toiminnaksi.²⁶ SVUL:ssa nuorisotoimintaan panostettiin jälleen organisaatiomuutoksella. Keskusjärjestöön nimettiin uusi nuorisovaliokunta, jolle ennen SVUL Nuorille²⁷ kuulunut nuorisotoiminnan kehittäminen siirrettiin. SVUL Nuoret jatkoivat edelleen toiminnan aatteellisena ja taloudellisena tukijärjestönä.²⁸

Nuorisovaliokunta työsti ensitöikseen SVUL:n nuorisotoiminnan kokonaisuohjelman, joka valmistui 1972. Ohjelman suunnittelun taustalla voidaan katsoa vaikuttaneen 1970-luvulla vallinneen yleisen suunnitteluuskon. Tuolloin uskottiin, että jos järkiperaisilla toimilla luodaan liikuntaedellytykset, kansalaiset alkavat sitä harrastamaan.²⁹ Liikunnan kehittämisessä annettiin siis suurta painoarvoa erilaisten suunnitelmien ja ohjelmien valmisteluun, joiden uskottiin tekevän liikuntaharrastuksen aloittamisesta kansalaisille helpompaa.

Kokonaisuohjelman yhdeksi päätavoitteeksi tuli liikunnallisen vaihtoehdon tarjoaminen myös niille nuorille, joilla ei ollut edellytyksiä tai kiinnostusta kilpaurheiluun. Nuorisotoiminta jaettiin kaikille yleiseen suurille massoille tarkoitettuun ja lahjakkaille nuorille omaan ohjelmaan. Ohjelmalla pyrittiin myös saavuttamaan urheiluseuratoimintaan mukaan entistä nuorempia lapsia. Perheiden aktivoimisen avulla katsottiin, että jopa 3–4-vuotiaat

²⁵ Satakunnan piirin toimintakertomus 1960. Toimintakertomukset 1957–1984, I Dg:2. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

²⁶ Kokkonen 2013, 21.

²⁷ Entinen Suomen Poika- ja Tyttöurheiluliitto.

²⁸ Arponen 1981, 230.

²⁹ Kokkonen 2013, 55.

lapset saataisiin mukaan toimintaan.³⁰ Jaloista aatteista huolimatta kokonaisuohjelmalla on todettu olleen kuitenkin myös ei-toivottuja seurauksia, sillä sen kautta aikuismainen kilpaurheilun käytäntö ajautui osaksi lapsiurheilun todellisuutta. Kokonaisuohjelmaan liittynyt koulutusjärjestelmä johti lasten portaittaiseen kouluttamiseen huippu-urheilijoiksi.³¹ Kilpailullisuudesta ei siis tuolloinkaan vielä päästy täysin eroon, vaikka tavoitteet oli asetettu kuntoliikunnan edistämiseen. Portaittainen koulutusjärjestelmä oli SVUL:ssa tuttua jo urheilumerkkijärjestelmän ajoilta, minkä tarkoituksena oli kasvattaa nälkää syödessä ja saada nuoret tähtäämään korkeimmalle mahdolliselle askelmalle. Portaittaisesta motivoinnista ei siis uudenkaan kokonaisuohjelman myötä luovuttu.

Kokonaisuohjelman yhteydessä oli esitetty tarve nuorisotoiminnan opit kokoavalle oppaalle. Vuonna 1975 valmistuikin *Nuorisourheilun Sampo*, jonka tarkoituksena oli tarjota seuratoiminnan- ja urheilukoulujen vetäjille perusvalmiudet kaikkeen lasten ja nuorten liikunnanohjaukseen. Kirja oli kolmiosainen ja käsitteli muun muassa SVUL:n nuorisotoiminnan tavoitteita, toimintamuotoja ja antoi vinkkejä nuorten fyysisten ominaisuuksien kehitystä edistävään liikunnanohjaukseen.³² Vuonna 1985 *Nuorisourheilun Sampoon* koostettiin myös leiritoiminnan opas. Leiritoimintaoppaassa määriteltiin leiritoiminnan luonne ikäryhmittäin, eri ikäryhmille soveltuvat leirimuodot ja leirien tavoitteet sekä lisäksi annettiin käytännön vinkkejä leiriorganisaatiosta ja järjestelytoimenpiteistä.

Satakunnan piirissä nuorisovalioikunta toimi kokonaisuohjelman tavoitteiden mukaisesti ja pyrki myös äänenkantajassaan *Satakunnan Urheiluviestissä* tuomaan esiin kokonaisuohjelmaa säännöllisesti. Piirissä kokonaisuohjelmassa vahvistettuja tavoitteita oli lähestytty ensimmäisen kerran jo vuonna 1970 perustamalla Pitkäjärvelle yhdeksi leirivaihtoehdoksi tyttöjen ja poikien liikuntaleiri, joka oli avoin kaikille 10–13-vuotiaille pojille ja tytöille

³⁰ Satakunnan Urheiluväen Joulu 1972, "Nuorisotoiminta tehostuu SVUL:ssa"; Arponen 1981, 230.

³¹ Itkonen 2003, 334.

³² Satakunnan Urheiluviesti 15.9.1975, "NuorisoSampo".

urheilumuotoon katsomatta.³³ Leiritoiminnan avaaminen nuorille, joilla ei ollut aiempaa liikunnallista taustaa, oli iso askel siinä, että leiristä kasvoi kaikille nuorille soveltuva kesäleiri. Avoimuus on myös auttanut kasvattamaan leirin sen nykyisiin mittasuhteisiin. Satakunnan piirissä pyrittiin saamaan myös perheet mukaan seuratoimintaan virkistys- ja perheleirien muodossa, joita Kokemäellä otettiin muiden leirien yhteyteen vuonna 1973.³⁴ Perheleirit voidaan nähdä SVUL:n kokonaisohjelman mukaista tavoitetta tukevana. Niiden avulla toimintaan saatiin mukaan yhä nuorempia ja vanhempia saatiin aktivoitua mukaan toiminnan taustajoukoiksi.

Korostaakseen toimintaa nuorisoyhteisöjen ehdoilla ilman huippu-urheilun tavoitteita SVUL:ssa päätettiin nimetä vuosi 1980 nuorisotoiminnan ja kuntoliikunnan teemavuodeksi. Teemojen toivottiin tulevan esiin kaikessa juhluvuoden toiminnassa.³⁵ Teemavuosi toimi luonnollisena jatkumona edellisenä vuonna vietetyille YK:n Lapsen vuodelle, jonka tiimoilta SVUL:ssakin oli järjestetty toimintaa. Satakunnan piirissä teemavuotta korostettiin pitämällä Pitkis-Sportin kantavana ideana ”me teemme yhdessä” -aatetta, jolla tarkoitettiin perheiden yhteistä aikaa. Perheleirin teema pyrittiin myös koostamaan aiheen mukaisesti. Piirissä oltiin kuitenkin myös sitä mieltä, että nuorisotoiminnassa jokainen vuosi on lapsen vuosi, eikä erillistä korostusta sen vuoksi olisi tarvittu.³⁶

1970-luvun lopulla Satakunnan piirissä alettiin katsella ympärille ja huomattiin, että muiden nuorisoyhteisöjen rooli oli ratkaiseva nuorien kasvattamisessa. Piirissä ymmärrettiin, että mikäli omassa nuorisotoiminnassa säästellään, hakeutuvat nuoret muihin harrastuksiin.³⁷ Yhteistoimintaa muiden järjestöjen kanssa haluttiin kehittää nuorten kiinnostuksen ylläpitämiseksi, koska seurojen nuorisotoiminnan katsottiin ponnisteluista huolimatta olevan liian kilpaurheilullisesti virittynyttä, minkä

³³ Satakunnan Urheiluviesti 15.3.1970 ja 15.5.1970, ”Tytö- ja poikaleiri”.

³⁴ Satakunnan Urheiluviesti 15.6.1973, ”Kutsu virkistysleirille”.

³⁵ Satakunnan Urheiluviesti 15.6.1979, ”Nuorisotoiminta ja kuntoliikunta korostetusti esille”.

³⁶ Satakunnan Urheiluviesti 15.1.1979, ”Lapsen vuosi ja urheilu”; Satakunnan Urheiluviesti 15.3.1979, ”Liiku aina lapsen kanssa” ja ”Ojenna auttava kätesi”; Satakunnan Urheiluviesti 15.6.1979, ”Pitkis-Sport tiedote XVI” ja ”Tosia ja tarinoita”.

³⁷ Satakunnan Urheiluväen Joulu 1976, ”Nuorisotoiminta jää usein jälkipäähän”.

vuoksi kasvatukselliset näkökohdat kärsivät.³⁸ Piirin nuorisovaliokunnassa pohdittiinkin jo vuonna 1977 tarvetta uudelle nuorisopoliittiselle ohjelmalle ja yhteistyölle koululaitoksen kanssa.³⁹ 1980-luvun alussa yhteistyötarve laajennettiin koskemaan myös seurakuntanuoria.⁴⁰ Satakunnan piirissä oltiin ajan hermolla, sillä huoli leikinomaisuuden ja aatteellisen kasvatuksen puuttumisesta kilpaurheilijoita valmentavassa koulutusjärjestelmässä alkoi puhuttaa 1980-luvulla SVUL:n sisällä.⁴¹ SVUL:ssa katsottiin, että kokonaisuohjelman tavoitteiden eteen tehdyt toimet eivät olleet riittäviä.

2.1.3 LUK-toiminnasta Nuoreen Suomeen

1900-luvun alussa asenteet nuorten urheilua kohtaan eivät olleet kovinkaan innostuneet. Perusasenne lasten ja nuorten liikuntaa kohtaan kuitenkin muuttui koko ajan positiivisemmaksi, ja 1980-luvulla jo lähes yhdeksänkymmentä prosenttia suomalaisista piti lasten urheiluharrastusta myönteisenä asiana.⁴² Samalla kuitenkin keskustelu leikinomaisuuden puuttumisesta urheilujärjestöjen toiminnassa puhutti yleisemmin.

SVUL:ssa keskusteluun vastattiin ja haluttiin kehittää lasten ja nuorten toimintaa leikinomaisempaan suuntaan. Vuoden 1980 nuorisotoiminnan ja kuntoliikunnan teemavuoden jälkeen alkoikin uudenlaisten nuorisopoliittisten ohjelmien kehityksen aika SVUL:ssa. 1980-luvun alussa SVUL teetti Jyväskylän yliopistossa nuorisotoimintaan liittyvän perustutkimuksen ja teki saaduista vastauksista omat johtopäätöksensä. Vastauksissa näkyivät vanhempien toiveet urheiluseuroille toiminnasta, jota lapset voisivat harrastaa ilman kilpailullisia tavoitteita ja verenmakua suussa.⁴³

Vanhempien toiveet kuultiin ja seurojen toimintaan lisättiin uudistettu Lasten Urheilukoulu (LUK) vuonna 1983. Seuratasolla lapsille suunnattuja

³⁸ Muistio nuorisovaliokunnan neuvottelupäiviltä 30.3.1977. Muiden valiokuntien kokouspöytäkirjat liitteineen 1949–1979, kotelo I CC:3. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

³⁹ Nuorisovaliokunnan kokouspöytäkirja 30.10.1977. Muiden valiokuntien kokouspöytäkirjat liitteineen 1949–1979, kotelo I CC:3. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

⁴⁰ Nuorisovaliokunnan kokouspöytäkirja 8.4.1982. Muiden valiokuntien kokouspöytäkirjat liitteineen 1980–1985, kotelo I CC:4. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

⁴¹ Arponen 1981, 231; Satakunnan Urheiluväen Joulu 1980, "Nyt korjaamaan nuorisourheilun epäkohtia".

⁴² Kokkonen 2013, 102.

⁴³ Haarma 2008, 11–12.

urheilukouluja oli ollut jo ennenkin, mutta uuden urheilukoulun oli tarkoitus muokata aiempia toimintamuotoja sopivammaksi seuratoimintaan. LUK-toimintaa kehitettiin kolmella tasolla 7–12-vuotiaille heidän kehitystään vastaavaksi ja koululiikuntaa tukemaan. Tärkeimpänä tavoitteena oli luoda innostus liikuntaan ja pitää se yllä.⁴⁴ Katsottiin, että yhteen lajiin keskittyvä ympärivuotinen valmentaminen ei sopinut lapsiurheiluun, vaan lasten liikunnassa tulisi keskittyä monipuolisuuteen.⁴⁵ LUK ei sinänsä tuonut teorian tasolla uusia ajatuksia nuorisotoiminnan eteen tehtävään työhön, mutta antoi seuroille jälleen toimintasuunnitelman, jonka kautta aiemmin hajanaista ja vaihtelevin käytännön hoidettua lasten ja nuorten liikuntaa voitiin organisoida paremmin.

Satakunnan piirissä LUK-toiminta otettiin myönteisesti vastaan.⁴⁶ Piirissä oli muutoinkin ymmärretty lasten ja nuorten merkitys koko piirin seuratoiminnalle. Pitkis-Sportin leirijohtajana 1980-luvun alussa vaikuttanut Raimo Kotsalo kiteytti Satakunnan piirissä vallinneen ilmapiirin:

”Urheilu aatteena kuolee heti, kun nuoriso jättää sen.”⁴⁷

Ajatusten tasolle nuorisotoiminnan korostamista ei jätetty. Nuorisotoiminta oli kaiken Satakunnan piirin toiminnan painotettuna avainalueena vuosina 1983–1985. Painotuksen myötä oli tarkoitus lisätä aktiivisia lapsia seuratoiminnassa, ja LUK-ohjelma koettiin keinoksi saavuttaa päämäärä. Pitkis-Sportilla alettiin kouluttaa ohjaajia LUK-toimintaan. Taloudelliset seikat pudottivat nuorisotoiminnan etusijalta vasta vuonna 1986.⁴⁸

Vaikka tahtotilaa LUK-ohjelman toteuttamiseen ainakin Satakunnan piirissä riitti, se ei vielä tarkoittanut, että tavoitteessa olisi onnistuttu. LUK-toiminta ei lähtenyt seuroissa liikkeelle aivan toivotulla tavalla. SVUL toteutti vuonna 1986 lajiliitoilla kyselyn niiden LUK-toiminnasta, ja selvisi, että lajiliitot eivät

⁴⁴ Satakunnan Urheiluväen Joulu 1980, ”Nyt korjaamaan nuorisourheilun epäkohtia”.

⁴⁵ Kokkonen 2013, 102.

⁴⁶ Satakunnan Urheiluviesti 15.9.1980, ”Lapsille oma urheilukoulu”.

⁴⁷ Pitkis-Sportin web-sivusto, Kotsalo Raimo, Pitkis 70-80-luvuilla. [<http://office.vippet.net/pitkis2008/index.jsp?textoid=101304>], luettu 18.3.2013

⁴⁸ SVUL Satakunnan piirin toimintasuunnitelmat 1983; 1984; 1985; 1986.

Toimintasuunnitelmat ja kalenteri, kotelo I DF:1. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

kokeneet ohjelmaa omakseen.⁴⁹ SVUL:ssa päädyttiin paikkaamaan ongelmaa ja kehittämään uutta lasten ja nuorten urheiluohjelmaa. Marraskuussa 1987 ”Täältä tullaan elämä” -lausahduksin varustettu Nuori Suomi -ohjelma näki päivänvalon. SVUL:n Nuori Suomi -ohjelman katsottiin olevan vastuunottoa omalla saralla.⁵⁰

Nuori Suomi -ohjelman kohdalla urheilu-sana pudotettiin kokonaan pois ohjelman nimestä, koska haluttiin korostaa ohjelmaa nuorisoa palvelevana hyvinvointituotteena. Nuori Suomi oli osa 1980-luvun lopulla alkanutta liikuntapalvelujen tuotteistamista, ja ohjelman suunnittelussa olikin mukana markkinoinnin ammattilaisia. SVUL:ssa kaupallistuminen alettiin nähdä välttämättömänä, jotta liikunnan vetovoima ihmisten vapaa-ajasta kilpailtaessa pysyisi yllä.⁵¹ Vaikka Nuori Suomi -ohjelma lanseerattiin uutena tapana suhtautua nuorten liikuttamiseen, oli sen aatteellinen pohja vaikuttanut myös aiemmissa ohjelmissa. Tavallaan Nuori Suomi virallisti jo vuosikymmeniä pinnan alla pulpanneet nuorisotoiminnan ideaalit. Toiminnan periaatteiksi tuli kasvatus ja monipuolisuus. Tarkoituksiksi tuli kasvattaa yhteiskunnan jäseniä, joilla on terve itsetunto ja urheilulliset elämäntavat.⁵²

Satakunnan piirin nuorisotoimintaa ja Pitkis-Sporttia ajatellen Nuori Suomi -ohjelma ei tarjonnut paljoa uutta, sillä ohjelmaan nojaavia periaatteita oli Pitkis-Sportilla noudatettu jo aiemmin ja leiritoiminta oli avattu kaikille halukkaille lapsille taitoihin katsomatta. Vuonna 1989 leirijohtaja vaikuttanut Heini Levan totesikin Pitkis-Sportin olevan kuin koko Nuori Suomi pienoiskoossa.⁵³ Nuori Suomi -ohjelma tarjosi liikuntaleirille paremminkin oikeutuksen vanhoille hyväksi havaituille käytänteille sen sijaan, että olisi tuonut arvoihin tai periaatteisiin paljoa uutta.

1980-luvun lopulla alkanut tuotteistaminen sai lisäpontta vuonna 1990 julkaistussa SVUL-strategiassa vuosille 1990–1993. Strategiassa haettiin

⁴⁹ Haarma 2008, 13–14.

⁵⁰ Satakunnan Urheiluväen Joulu 1987, ”SVUL:n nuorten urheiluohjelman periaatteet”.

⁵¹ Kokkonen 2013, 100, 102.

⁵² Haarma 2008, 16; Satakunnan Urheiluväen Joulu 1987, ”SVUL:n nuorten ohjelman periaatteet”.

⁵³ SK 4.7.1989, ”Pitkis-Sport alkoi huippusäässä”.

mallia yritysjohtamisen maailmasta, ja sana tulosjohtaminen tuli osaksi urheilujärjestön toimintaa. Strategian lähtökohtana oli kilpailukyvyyn säilyttäminen suhteessa muihin vapaa-ajan toimijoihin.⁵⁴ Strategiassa nuorisourheilu kuului luonnollisesti yhdeksi kolmesta toiminta-alueesta huippu-urheilun ja harrasteliikunnan rinnalla. Strategiassa todettiin, että 1990-luvun nuorelle liikkuminen ei ole enää itsestäänselvyys, vaan liikunta joutuu kilpasille kaiken muun vapaa-ajantoiminnan kanssa. Ratkaisuna SVUL:ssa katsottiin, että on ryhdyttävä tuotekehittelyyn. Asiakaslähtöisyys haluttiin osaksi toimintaa, ja tuotekehittelyssä olisi kuultava lapsia, nuoria, heidän vanhempiaan sekä yhteiskunnan toiveita ja koostaa niistä sopivaa toimintaa, jolla saataisiin aikaan positiivinen kuva seuratoiminnasta.⁵⁵

Strategian hengessä oltiin myös Satakunnan piirissä, jossa piirin puheenjohtaja Tapani Liski katsoi muuttuvan liikuntakulttuurin haasteisiin vastaamisen vaativan osin vanhoja eväitä. Toimintaa tuli edelleen järjestää kolmella tasolla: nuorisolle, huippu-urheilijoille ja kuntoilijoille. Mutta sen sijaan, että toiminta määrättäisiin ennalta, pitää kysyä liikkujilta itseltään, miten he tahtovat liikkua.⁵⁶ Pitkis-Sportkin muuttui tuolloin asiakaslähtöisemmäksi, ja leiriä alettiin kehittää nuorten ehdoilla.

1990-luvulla liikuntakulttuurissa puhalsi muutoinkin muutoksen tuulet, kun vuoden 1918 perintönä jakautunutta järjestökenttää haluttiin jälleen eheyttää. Useamman vuoden pihtisynnytyksen⁵⁷ jälkeen vuonna 1993 vanhoja SVUL:n piirejä lakkautettiin ja yhdistettiin uuden kattoliiton Suomen Liikunta ja Urheilun (SLU) alle. SVUL:n Satakunnan piiri ja SVUL:n Varsinais-Suomen piiri yhdistyivät tuolloin Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry:ksi (LiikU), joka jatkaa vanhojen piirien tehtäviä uuden nimen alla.

SVUL:n toimesta kehitetty Nuori Suomi -ohjelma päätettiin epävakaaassa tilanteessa irrottaa omaksi itsenäiseksi yhdistyksekseen vuonna 1993. Nuori

⁵⁴ Kokkonen 2013, 83.

⁵⁵ SVUL Stategia 1990–93, 14–15.

⁵⁶ Satakunnan Urheiluviesti 3/1990, "Urheiluseurojen kehityttävä käyttäjien ehdoilla".

⁵⁷ Keijo K. Kulhan termi teoksessa *Urheilujärjestöjen kujanjuoksu*.

Suomi liittyi toimialanjärjestönä SLU:n jäseneksi ja sai liitoksen myötä vastuulleen nuorisourheilun kehittämisen ja toimialan johtamisen.⁵⁸

2.2 Satakunnan piirin leiritoiminta käynnistyy

2.2.1 Leiritoiminta mutkien kautta Pitkäjärvelle

Valtakunnallisesti nuorisoleiritoiminta heräili 1940-luvun lopulla ja 1950-luvun alussa. Esimerkiksi Helsingin kaupungin ensimmäinen virallinen kesäleiri Hangon Bengtsärissä pidettiin vuonna 1950.⁵⁹ SVUL Satakunnan piirissä ei jääty myöskään huonommaksi, vaan järjestäytyvä leiritoiminta otti ensiaskeliaan jo 1940-luvun lopulla. Oletettavasti epäsäännöllistä kesäleiritoimintaa piirissä on ollut jo piirin alkuvuosilta asti, mutta vuodesta 1949 nuorisajaoston ottaessa tehtävät haltuunsa voidaan puhua varsinaisen leiritoiminnan kehittymisestä. Piirin nuorisajohtajien⁶⁰ kokouspöytäkirjaan kirjattiin jo vuonna 1949 ote kokouksessa käytetystä puheenvuorosta, jossa toivottiin jokaisen seuran käynnistävän tulevana vuosina leiritoimintaa nuorilleen. Jokaisen seuran tavoitteeksi annettiin kehittää yksin tai yhdessä muiden kanssa 3–4 päivän pituisia kesäleirejä. Pöytäkirjassa myös mainitaan ajatuksen saaneen taakseen kannatusta seurojen edustajien taholta.⁶¹ Piirin nuorisajaosto oli perustettu vasta samaisena vuonna, ja jaostoon oli valikoitunut joukko innokkaita nuorisotoiminnan kehittäjiä.

Uudessa jaostossa oman roolin määrittäminen puhutti aluksi jaostolaisia. Lopulta päädyttiin keskittämään toiminta nuorisajohtajakoulutuksen tehostamiseen, nuorisotoiminnan ohjaamiseen ja nuorisotyöpropagandan tekemiseen. Nuorisotoiminnan piiriin kuuluvaksi jaosto määritteli kaikki piirin alle 17-vuotiaat tytöt ja pojat. Vanhemmat kuuluivat erikoisliittojen toiminnan piiriin. Sopivaksi työmuodoksi jaostossa koettiin piirileiritoiminta.⁶²

⁵⁸ Haarma 2008, 30.

⁵⁹ Puumalainen 2004, 14.

⁶⁰ Nuorisajohtaja-termillä tarkoitettiin tuolloin vielä piirin nuorisotoimintaan vaikuttaneita johtotason henkilöitä, ei nuorisajohtajakurssin käyneitä.

⁶¹ Pöytäkirja nuorisajohtajien kokouksesta 24.4.1949. Kokouspöytäkirjat 1949–1982, IICa:5. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA; Satakunnan Urheiluviesti 3/1949, "Nuorisajaoston palsta".

⁶² Satakunnan Urheiluviesti 9-10/1949, "Piirin nuorisotoiminnan suuntaviivoja".

Työmuodoksi valikoituneen piirileiritoiminnan kehittämistä varjosti pula tarkoitukseen soveltuvista leirintäpaikoista. Leirejä kokeiltiin järjestää ympäri maakunnan ennen Pitkis-Sportin edeltäjän, Kokemäen leirin, kotiutumista Kokemäen Pitkäjärven rannoille. Kesäleirien suosio kasvoi käsi kädessä urheiluseuratoimintaan aktivoituneiden nuorten määrän kanssa, joka johti jo 1950-luvun lopulla siihen, että leirejä jouduttiin aikataulullisesti porrastamaan ja ripottelemaan maakunnan eri kolkkiin.

Ensimmäinen nuorisajaoston toimeenpanema piirin yhteinen kesäleiri pidettiin elokuussa 1949 Pohjois-Satakunnan Jämijärvellä. Tuolloin seurojen nuorisotoimintaa tehostamaan haluttiin kouluttaa nuoriso-ohjaajia, joiden tulisi soveltaa leirillä kartuttamiaan oppeja oman kotiseuransa nuoriin. Ohjaajakoulutuksen ohella järjestettiin myös 40 hengen nuorisoleiri, joka mahdollisti käytännön kokemuksen kartuttamisen ohjaajakurssilaisille. Nuorisoleiri oli eksklusiivinen, koska leirille pääsemiseksi tuli karsia paikka kilpailuissa.⁶³

Pitkis-Sport rantautui Pitkäjärvelle lopullisesti vasta vuonna 1967, mutta paikkaa kokeiltiin ensimmäisen kerran nuorisoleirin pitopaikkana jo kesäkuussa 1952.⁶⁴ Paikka oli tullut piirille tutuksi jo edellisenä vuonna uimaopettajakurssilaisten leiripaikkana.⁶⁵ Pitkäjärven rannat eivät tuolloin mitä ilmeisimmin riittäneet piirin nuorisajaostolle, sillä seuraavat vuodet leirikylä pystytettiin Kokemäen raviradan tuntumaan. Piirin nuorisoleireille oli selvästi sosiaalinen tilaus, sillä jo vuoden 1953 leirille osallistui lähes kaksisataa nuorta.⁶⁶ Osallistujamäärä olisi saattanut olla suurempikin, mutta leirintäolosuhteiden vuoksi nuorisajaosto rajasi paikkamäärää.⁶⁷ Raviradan maastossa leirejä porrastettiin niin, että pojat leireilivät kesäkuun puolessa välissä ja tytöt sitten heti perään kesäkuun lopulla.

⁶³ Pöytäkirja nuorisajaoston kokouksesta 24.4.1949. Kokouspöytäkirjat 1949–1982, II Ca:5; Kertomus toiminnasta vuonna 1949. Toiminta- ja vuosikertomukset 1932–1990, Dd:1. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

⁶⁴ Koulutusvaliokunnan pöytäkirja 18.4.1952. Koulutusvaliokunnan pöytäkirjat liitteineen 1949–1985, I Cc:1. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

⁶⁵ Satakunnan Urheiluviesti 16.7.1951, ”Uimaohjaaja- ja valmennuskurssit Kokemäen Pitkäjärvellä”.

⁶⁶ Koulutusvaliokunnan pöytäkirja 28.5.1953 ja Koulutusvaliokunnan pöytäkirja 21.4.1954. Koulutusvaliokunnan pöytäkirjat liitteineen 1949–1985, I Cc:1. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

⁶⁷ Satakunnan Urheiluviesti 15.6.1953, ”Tervetuloa leirille tytöt ja pojat”.

Arkistolähteiden myötä on pääteltävissä, että raviradalla viihdyttiin ainakin vuoteen 1955 asti.⁶⁸

1958 piirin koulutusvaliokunnassa keskusteltiin nuorisoleirin järjestämisestä valiokunnan puheenjohtaja Oiva Rainion omistamalle tilalle Suoniemen Kuloveden rannalle. Aluetta olivat aiemmin leiritoimintaan käyttäneet muun muassa Nokian urheiluleiriläiset. Maaston katsottiin olevan tasainen ja siten leirialueeksi sopiva.⁶⁹ Leirin vahvuus oli lopulta 147 henkeä, jotka oli majoitettu kahteenkymmeneen teltaan. Kokeiluleirin päätyttyä leirialueen todettiin olevan muutoin käypä, mutta joitakin urheilulajeja varten aluetta olisi tarvinnut kehittää, mikäli sillä olisi haluttu ylläpitää jatkuvaa leiritoimintaa.⁷⁰

1950-luvun lopulla Säskylän Honkala toimi myös yhtenä piirin leiripaikoista. Urheilupiireissä oli kova usko siihen, että Honkalasta tulee piirin koulutuskeskus. Honkala nähtiin täydellisenä täysosumana koulutuskeskukseksi, koska sisätiloihin kyettiin majoittamaan parisataa henkeä, urheilukentän katsottiin olevan suhteellisen hyväkuntoinen ja tarvittava uimapaikka saunoineen löytyi läheltä.⁷¹

Leirikeskusta Honkalasta ei kuitenkaan lopulta tullut. Koulutusvaliokunta kirjautti kokouspöytäkirjaansa jo vuonna 1963, että vaikka Honkalassa oli pidetty useita piirin leirejä, ei tila ole paras mahdollinen. Ongelmaksi koettiin asutuksen läheisyys ja telttamajoitukselle soveltuvan alueen vähäisyys. Vuonna 1963 päädyttiinkin jakamaan piirin kesäleirit kolmeen osaan. Leiripaikkoina käytettiin Säskylää ja Kankaanpäättä.⁷²

1960-luvun puoliväliin tultaessa piirin leiritoimintaan mukaan haluavien nuorten määrä kasvoi vuosi vuodelta. Vuonna 1964 piirillä olikin kaiken

⁶⁸ Koulutusvaliokunnan pöytäkirja 24.4.1955. Koulutusvaliokunnan pöytäkirjat liitteineen 1949–1985, I Cc:1. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

⁶⁹ Pöytäkirja neuvottelutilaisuudesta 16.3.1958 ja Nuorisosaostion työvaliokunnan kokous (päiväämätön) 1958. Muiden valiokuntien pöytäkirjat kokouspöytäkirjat liitteineen 1949–1979, I Cc:3. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

⁷⁰ Toimintakertomus 1958. Toimintakertomukset 1957–1984, I Dg:2. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

⁷¹ Satakunnan Urheiluväen Joulu 1961, ”PPP Pesäpallolijat Pyhäjärven partaalla”.

⁷² Koulutusvaliokunnan pöytäkirja 12.3.1963. Koulutusvaliokunnan kokouspöytäkirjat liitteineen 1949–1985, I Cc:1. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA; Satakunnan Urheiluviesti 15.7.1963, ”Leirikausi alkoi vilkkaissa merkeissä”.

kaikkiaan viisitoista eri nuortenleiriä, joista seitsemän järjestettiin uudessa leiripaikassa Köyliön Lallintalolla. Nuorisojohtajien peruskurssi järjestettiin tuolloin pesäpalloleirin ohessa Pomarkussa.⁷³ Kurssipaikkana toimi Pomarkun ja Köyliön lisäksi myös Levo.⁷⁴ Lallintalon soveltuvuutta leiripaikaksi puolsi jo Honkalan yhteydessä mainitut tekijät: sopivat majoitustilat, urheilukentän läheisyys ja hyvä lenkkeilymaasto. Yttilän Ottan sauna ja uimarantakin olivat melko lähellä. Lallintalo muodosti myös kustannusmielessä piirille mieluisan leiripaikan, koska piiriltä ei vaadittu talon käytöstä erillistä vuokraa. Piirin kuitenkin toivottiin vaihtokauppana puoltavan Lallintalon veikkausapurahahakemusta.⁷⁵ Piirin leiritoiminta oli hapuilevaa ja organisointi kokeilevaa, sillä jo seuraavana vuonna päädyttiin kaikkien leirien keskittämiseen pesäpalloilijoille hyvin tutuksi aiemmilla leireillä tulleeseen Pomarkkuun.⁷⁶

Liekö Pomarkku käynyt paikkana kuitenkin liian ahtaaksi kaikille leireille, koska vuonna 1967 jaettiin leirit jälleen eri puolille Satakuntaa. Ongelmaksi Pomarkun kohdalla koettiin myös se, että uimapaikka oli liian kaukana, eikä se palvellut esimerkiksi uimaopetuksen järjestämistä.⁷⁷ Pitkäjärvellä ei vastaavaa ongelmaa luonnollisesti ollut, ja sen äärellä päätettiinkin pitää nuorisajohtajaleiri sekä yleis- ja kuntourheiluleirit.⁷⁸ Nuorisajohtajaleiri sai seuraavana vuonna rinnalleen vielä nuorten liikuntaleirin, ja näin Kokemäelle lopulta päädyttiin leireilemään vakituisesti.

Alkuvuosina leiripaikkaa koskevat vaatimukset olivat lopulta aika vaatimattomat. Piirille riitti, että asutusta ei ollut liian lähellä, alueella oli riittävä tila leirikylälle, leiriläisille uimamahdollisuus ja sisätilat sääolosuhteiden vuoksi. Pitkäjärvellä oli tarjota kaikki paitsi sisätilat. Piirissä haluttiinkin saada siihen aikaan muutos, ja tavoitteeksi otettiin oman urheilukeskuksen saaminen Satakuntaan.

⁷³ Satakunnan Urheiluviesti 15.6.1964, "Kesän leiritoiminta ennätyskellisen vilkasta".

⁷⁴ Koulutusvaliokunnan pöytäkirja 25.2.1964. Koulutusvaliokunnan kokouspöytäkirjat liitteineen 1949–1985, I Cc:1. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

⁷⁵ Koulutusvaliokunnan pöytäkirja 10.3.1964. Koulutusvaliokunnan kokouspöytäkirjat liitteineen 1949–1985, I Cc:1. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

⁷⁶ Koulutusvaliokunnan pöytäkirja 5.2.1965. Koulutusvaliokunnan kokouspöytäkirjat liitteineen 1949–1985, I Cc:1. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

⁷⁷ Satakunnan urheiluviesti 1.8.1964, "Tähdenvälejä leireiltä".

⁷⁸ Koulutusvaliokunnan pöytäkirja 22.3.1967. Koulutusvaliokunnan kokouspöytäkirjat liitteineen 1949–1985, I Cc:1. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

2.2.2 Omaan urheilukeskukseen

Oman urheilukeskuksen saaminen oli ollut SVUL:n Satakunnan piirin tavoitteena jo leiritoiminnan alkuvuosilta asti. Kurssikeskuksen toivottiin avaavan myös koulutuksellisesti uusia mahdollisuuksia.⁷⁹

Pitkäjärven aluetta oli piirin toimesta kosiskeltu leirikeskuskäyttöön jo 1950-luvun alussa, mutta tuolloin maanomistaja ei ollut vielä halukas myymään maataan. Kokemäen Kauppala oli myöhemmin onnistunut ostamaan alueen kokemäkeläisten virkistyskäyttöön. Paikallinen urheiluseura Kokemäen Kovaväki oli rakennuttanut alueelle uimalaitoksen ja Satakunnan Mannerheim-liitto oman leirikeskuksensa.⁸⁰ SVUL:n leiritoiminnan juurruttua Pitkäjärvelle nousi urheilupiirien päivän polttavaksi puheenaiheeksi jälleen oman urheilukeskuksen saaminen alueelle. Varsinaisesti tuulta purjeisiin hanke sai kuitenkin vasta Satakunnan Maakuntaliiton tultua mukaan hankkeeseen vuonna 1967.

Kyseisenä vuonna Satakunnan Seutukaavaliitossa oli piirretty Huovintien kansallispuisto -suunnitelma, johon kaavoitettiin mukaan urheilukeskus Pitkäjärvelle. SVUL:n Satakunnan piirissä urheilukeskusta liputettiin Pitkäjärvelle, koska järven vesi oli saastumatonta, asutusta ei ollut liian lähellä, paikka sijaitsi Satakunnan väestöllisessä ja liikenteellisessä keskuksessa, maasto on urheilukäyttöön soveltuvaa mäntyä kasvavaa hiekkakangasta ja pohjavesivarat ovat alueella suuret.⁸¹ Hankkeen taustalle perustettiin Satakunnan Urheilutuki ry, jonka muodostivat Satakunnan urheilupiirit, Kokemäen kaupunki ja maakuntaliitto.

Innostuneesta alusta huolimatta hanke ei ottanut kehittyäkseen. Vuonna 1975 välikatsauksessaan Tauno Salonen totesi urheilukeskuksen alkuvaikeuksien ja selvityksien kautta tulleen hyväksytyksi valtakunnalliseen urheiluopistosuunnitelmaan, mutta rahan olevan valtiolta suunnitelman toteuttamiseksi loppu.⁸²

⁷⁹ Koulutusvaliokunnan kokospöytäkirja 2.5.1962. Koulutusvaliokunnan kokospöytäkirjat liitteineen 1949–1985, I Cc:1. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

⁸⁰ Satakunnan Urheiluväen Joulu 1975, "Mitä kuuluu Pitkäjärvelle?".

⁸¹ Satakunnan Urheiluväen Joulu 1968, "Saako Satakunta oman urheilukeskuksen?".

⁸² Satakunnan Urheiluväen Joulu 1975, "Mitä kuuluu Pitkäjärvelle".

Vuonna 1977 Pitkis-Sport-leirillä koetettiin vauhdittaa hanketta kiinnittämällä median huomiota leiriin ja leiriolosuhteisiin. Leirillä muun muassa muurattiin 350 leiriläisen läsnä ollessa ja Kokemäen kaupunginjohtaja Ilmari Rantasen avustuksella epävirallinen perustuskivi opistolle. Tilaisuudessa kuuden tiilen sisään muurattiin asiakirja, joka kertoo jälkipolville tarinaa muuraushetkestä.⁸³ Piirissä todettiin myös, että maakunnan kansanedustajat pitää valjastaa viemään hanketta eteenpäin Helsingissä.⁸⁴

Urheiluopistohankkeesta kasvoi lopulta Satakuntaa yhdistävä projekti, sillä Satakunnan Urheilutuki ry:n jäsenmäärä kasvoi vuoteen 1985 mennessä 21 Satakunnan kunnalla.⁸⁵ Keskuksen uskottiin vaikuttavan Satakunnan yleiseen imagoon ja punnitsevan maakuntalaisten talkoohenkisyden ja päättäväisyyden.⁸⁶ Opiston ovet avautuivat vuosikymmenien väännön jälkeen viimein vuonna 1988.

Opistorakennusten ja harjoituskenttien myötä Pitkis-Sportin leiriolosuhteet parantuivat huomasti. Leirikoko on kuitenkin kasvanut vuosi vuodelta, mikä on aiheuttanut sen, että urheilukeskuksenkaan tilat eivät ole riittäneet. Harjoituspaikkoja on haettu myös bussimatkojen päästä Pitkäjärven ulkopuolelta.

⁸³ Satakunnan Urheiluviesti 15.7.1977, "350 nuorta muurasi Satakunnan urheiluopiston peruskiven".

⁸⁴ Nuorisovaliokunnan kokouspöytäkirja 1.9.1980. Muiden valiokuntien kokouspöytäkirjat liitteineen 1980–1985, I Cc:4. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA; SK 2.7.1980, "Pitkis-leiri lyö kaikki ennätykset".

⁸⁵ Satakunnan Urheiluväen Joulu 1985, "Satakunnan liikuntaopisto etenee".

⁸⁶ Satakunnan Urheiluväen Joulu 1987, "Uutta ilmettä Satakuntaan".

3. Pitkis-Sport kehitty

3.1 Nuorisjohtajaleiri Pitkis-Sportin selkärangaksi

Pitkis-Sport muotoutui piirin nuorisjohtajakurssien rinnalle Kokemäelle. Nuorisjohtajakurssien voi katsoa täten muodostaneen eräänlaisen selkärangan koko leirille. Nuorisjohtajakurssin tavoitteena on antaa kurssin käyneelle valmiudet toimia lasten liikunnanohjaajana seuroissa, kerhoissa ja leireillä.⁸⁷ Korullinen määritelmä nuorisjohtajalle tuli vuonna 1965 toiminnanjohtaja Reijo Karilta:

”Nuorisjohtaja on se, joka antaa omassa seurassaan ja ympäristössään innostavia kipinöitä.”⁸⁸

Nuorisotoiminnan nopea vilkastuminen sotien jälkeen toi mukanaan myös ongelmia ratkottavaksi, koska seurat eivät olleet vauhdikkaaseen jäsenmäärän kasvuun juurikaan varautuneet. Suurimmaksi ongelmaksi muodostui pätevien liikunnanohjaajien löytäminen.

SVUL:ssa haluttiin mahdollistaa nuorisotoiminnan laajeneminen aloittamalla koulutustoiminta nuorisourheilun tarpeisiin. Koulutustoiminnan päämuodoksi kehittyi Suomen Poika- ja Tyttöurheiluliiton järjestämät nuorisjohtajakurssit, joille saivat osallistua kaikki yli 17-vuotiaat ohjaustoiminnasta kiinnostuneet nuoret. Peruskursseja järjestettiin useamman kerran vuodessa, ja 1950-luvun lopulla kursseja olikin pidetty jo lähes kuusikymmentä.⁸⁹ SPTL:n lisäksi nuorisjohtajia koulutettiin myös Suomen Liikuntakasvatusliitossa ja piireissä.⁹⁰

SPTL:n järjestämät kurssit toimivat ponnahduslautana myös piirien omien kurssimuotojen kehittämiseen. Satakunnan piirissäkin hihat käärittiin nopeasti, ja jo vuonna 1946 piirissä organisoitiin poikajohtajien

⁸⁷ Pitkis-Sportin web-sivusto, Nuorisjohtaja 1-kurssi, [<http://www.tarzani.com/video/pitkis-esitteet/Nj%201%20sisalto%2013.pdf>], luettu 12.11.2012.

⁸⁸ SK 12.7.1965, ”Piirin nuorisotoiminta voimistuu”.

⁸⁹ Satakunnan Urheiluviesti 30.6.1959, ”SPTL tiedottaa”.

⁹⁰ Satakunnan Urheiluviesti 9-10/1949, ”Piirin nuorisotoiminnan suuntaviivoja”.

kouluttamista.⁹¹ Ensimmäisten vuosien leiritoiminta ei kuitenkaan ollut organisoitua. Seurojen piirille toimittamissa selostuksissa mainitaan osanottajamäärien jääneen alhaisiksi, koska kansalliset urheilukilpailut osuivat samaan ajankohtaan.⁹² Kurssit eivät myöskään täysin vastanneet piirin toiveita poikajohtajien kouluttamisesta.⁹³

Piirin ensimmäiset, tuolloin vielä nuoriso-ohjaaja nimikkeellä koulutetut, nuorisajohtajat koulutettiin vuonna 1948 Säskylässä pidetyllä leirillä. Nuorisajohtaja-termi otettiin käyttöön nuoriso-ohjaajan rinnalla seuraavana vuonna Jämijärvellä, jossa koulutettiin 13 tyttöä ja 16 poikaa.⁹⁴ Jämijärven leireillä nuorisajaoston tavoitteena oli saada jokaiseen seuraan vähintään yksi poika- ja tyttöohjaaja.⁹⁵ Erityisesti tyttöjohtajista oli tuolloin suuri puute, ja piirissä todettiin, että tyttöjen johtajakoulutukseen tulee panostaa enemmän.⁹⁶

Satakunnan piirin nuoret ottivat osaa myös SPTL:n kursseille 1950-luvulla, mutta hyvin marginaalisesti. Vuosina 1949–1950 valtakunnallisen nuorisajohtajakurssin suoritti 17 piirin nuorta, ja vuonna 1952 lukumäärä oli pudonnut kahteen.⁹⁷ Piiriläisten vaisuun osanottoon valtakunnallisille leireille saattoi vaikuttaa niiden hinta. Liiton järjestämät kurssit pidettiin urheiluopistoissa, kuten Kuortanella ja Vierumäellä, joissa peruskurssi täysihoidolla maksoi 1950-luvun lopulla 6000 markkaa. Omassa piirissä telttamajoitukselliselle nuorisoleirille pääsi lähestulkoon ruokakustannuksilla tai jopa ilmaiseksi.

⁹¹ Selostus SVUL:n Satakunnan piirin seurojen poikajohtajien neuvonta- ja neuvottelukokouksesta Porissa 16.–17.2.1946. Leiri-, kurssi- ja koulutustilaisuusraportit liitteineen 1935–1960, IH:3. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

⁹² SVUL:n Satakunnan piirin poikajohtajien peruskurssin ohjelma Pihlavassa 17.–22.6.1946. Leiri-, kurssi- ja koulutustilaisuusraportit liitteineen 1935–1960, IH:3. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

⁹³ Selostus vuonna 1946 pidetystä kurssista. Leiri-, kurssi- ja koulutustilaisuusraportit liitteineen 1935–1960, IH:3. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

⁹⁴ Satakunnan Urheiluviesti 5/1949, ”Piirin nuoriso-ohjaajien, sekä tyttöjen ja poikien leirit Jämijärvellä”.

⁹⁵ Satakunnan Urheiluviesti 3/1949, ”Nuorisajaoston palsta”.

⁹⁶ Satakunnan Urheiluviesti 9-10/1949, ”Piirin nuoritoiminnan suuntaviivoja”.

⁹⁷ Luettelo SVUL:n Satakunnan piirin Suomen Poikaurheiluliiton nuorisajohtajakurssin suorittaneista henkilöistä vv.1949–1950 ja Luettelo SPTL:n nuorisajohtajakurssin suorittaneista henkilöistä v. 1952. Leiri-, kurssi- ja koulutustilaisuusraportit 1935–1960, IH:3. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

Piireihin verrattuna erikoisliitto SPTL pystyi tarjoamaan kattavamman kouluttautumisyjärjestelmän kuin vasta toimintaansa käynnistelevät piirit. SPTL:n Nuorisajohtajien koulutuspolku oli porrastettu. Peruskurssin hyväksytysti suorittanut nuorisajohtaja sai oikeuden osallistua liiton järjestämille jatkokursseille. Jatkokurssilla syvennettiin aiemmin hankittuja taitoja lajiohjauksen parissa ja opiskeltiin kasvatusopin teoriaa. Kurssiohjelmaan kuului myös järjestötyössä tarvittavien taitojen, kuten neuvottelu- ja kokoustekniikan, opettelua. Jatkokurssilla parhaiten menestyneet saivat oikeuden osallistua myös liiton järjestämälle nuorisajohtajien kouluttajakurssille. Nuorisajohtajilla oli mahdollisuus osallistua myös SPTL:n järjestämiin erikoiskoulutuksiin. Erikoistumaan pystyi esimerkiksi poikien ja tyttöjen voimistelunohjaajaksi.⁹⁸

Piiritasolla nuorisajohtajan koulutuspolku ei ollut vielä järjestelmällinen, vaan kurseja pidettiin vaihtelevissa paikoissa ja vaihtelevina ajankohtina. Tavoitteiltaan ja sisällöltään kurssit kuitenkin vastasivat SPTL:n kurssiohjelmaa.⁹⁹ Erikoistumiskoulutuksia piireissä ei kuitenkaan tarjottu. Piirissä vallinneesta nuorisajohtajapulasta kielii se, että peruskursseja pidettiin 1950-luvun lopulla myös kaksipäiväisinä pikakursseina syys- ja hiihtolomilla koulutiloissa Raumalla, Porissa ja Eurassa.¹⁰⁰

Satakunnan piirin nuorisajohtajakurssitoiminta muuttui vakiintuneemmaksi 1960-luvulla, jolloin peruskursseja alettiin pitää piirin kesäisten lajileirien yhteydessä. Satakunnan piirissä Pitkis-Sportin perustamisvuotena nähdään vuosi 1963, jolloin nuorisajohtajakoulutus muuttui jokakesäiseksi ja kurssiohjelmat aiempaa vaativammiksi. Nuorisajohtajan peruskurssi vakiintuikin tuolloin osaksi piirin nuorisotoimintaa, mutta jatkokurssit järjestettiin vielä kuitenkin erikseen muuna ajankohtana muun muassa koulutiloissa. Piirin nuorilla oli toki mahdollisuus osallistua jatkokursseille myös valtakunnallisella tasolla. Piirin taholta esitetty toive kuitenkin oli nuorisajohtajan peruskurssin suorittaminen piirin omilla kursseilla ennen

⁹⁸ Satakunnan Urheiluviesti 15.10.1959, "Liittojen tiedotuksia"; Satakunnan Urheiluviesti 15.3.1960, "Liittojen tiedotuksia".

⁹⁹ Satakunnan Urheiluviesti 15.5.1961, "Nuorisajohtaja- ja uimaopettajakurssi".

¹⁰⁰ Nuorisosaoston kokouspöytäkirja 25.3.1958. Kokouspöytäkirjat 1949–1982, II Ca:5. ja Satakunnan piirin toimintasuunnitelma vuodelta 1957. Toimintasuunnitelmat ja kalenterit 1957–1991, I Df:1.SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA; Satakunnan Urheiluviesti 16.11.1956 ja 15.2.1957, "Nuorisajohtajien pikakurssi".

valtakunnallisille kursseille hakeutumista.¹⁰¹ Oletettavaa on, että toiveella haluttiin pitää piirin omien kurssien osallistujamäärät suurina. Suurempi osallistujamäärä tarkoitti myös varmempaa jatkoa toiminnalle tulevaisuudessa.

Satakunnan piirissä nuorisajohtajakoulutus on niittänyt kiitosta jo kouluttamisen alkuvuosilta asti. Vuonna 1965, jolloin kurssitusta oli kehitetty jo muutamia vuosia, vierailivat SVUL:n koulutusohjaaja Aate Juola ja Pesäpalloliiton toiminnanjohtaja Antero Viherkenttä Satakunnan piirin nuorisajohtajaleirillä, jonka he katsoivat olevan muille maakunnille esimerkiksi kelpaavaa. Satakunnan piirissä leiriorganisaatio oli tuolloin heidän mielestään jo melkein huippuunsa kehitetty ja leirien osanottajamäärät suuria. Muissa maakunnissa vastaavaa nuorisajohtajaleiritoimintaa ei ollut vielä saatu aikaiseksi.¹⁰² Tämä on hyvä esimerkki siitä, että Satakunnan piirissä todella seurattiin SVUL:n asettamia nuorisotyön tavoitteita, ja paikoin oli edetty toiminnan kehittämässä itsenäisestikin.

Osallistujamäärät piirin nuorisajohtajakurssille kasvoivatkin vuosi vuodelta 1960-luvulla. 1967 piirissä päädyttiin siihen, että nuorisajohtajakurssista tehdään aivan oma kokonaisuutensa. Kurssia alettiin tuolloin pitää Kokemäen Pitkäjärvellä ja vuonna 1968 kaksiosaisena. Aiemmin valtakunnallisena tai piirissä koulutiloissa suoritettu jatkokurssi tuotiin näin kesäleirin yhteyteen. Kimmokkeen muutokselle sai aikaan paikallisen urheiluseuran Kokemäen Kovaväen päätös (KKV) pitää Pitkäjärvellä samanaikaisesti nuorisajohtajakurssin kanssa oma lastenleirinsä. KKV:n pikkulapsista tuli nuorisajohtajien jatkokurssilaisille oivia mallioppilaita, jotka hoitivat tehtävänsä myös seuraavana vuonna.¹⁰³

Piirin oma kurssijärjestelmä haki näin muotonsa, mutta ohjaajapulasta kärsittiin silti edelleen. Huolenaiheena oli, että suurin osa nuorisajohtajiksi

¹⁰¹ Nuorisajaoston kokouspöytäkirja 27.4.1967. Kokouspöytäkirjat 1949–1982, II Ca:5. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

¹⁰² Satakunnan Urheiluviesti 1.7.1965, "Satakunnassa erittäin hyvin hoidettu leirikysymys"; SK 28.6.1965, "Satakunnan leiritoiminta on esimerkiksi kelpaavaa".

¹⁰³ Satakunnan Urheiluviesti 15.6.1968, "Kutsu nuorisajohtajakurssille"; Satakunnan Urheiluviesti 1.8.1968, "Nuorisajohtajakurssista 1968"; SK 12.7.1969, "SVUL:n nuorisajohtajaleiri Kokemäen Pitkäjärvellä".

koulutetuista nuorista oli opiskelijoita, joista monet opiskelivat muualla kuin omassa maakunnassa. Näin ollen he eivät myöskään olleet talvikaudella piirin käytettävissä. Piirissä tavoiteltiin laajempaa osallistujakuntaa kurssille laskemalla nuorisajohtajakurssin ikärajaa ensin 16 ikävuoteen vuonna 1967 ja 1970-luvun alussa 15 vuoteen. Kurssreja alettiin myös mainostaa kehumalla suorittamisen auttavan ammattiin hakeutumisessa.

1970-luvun puolivälissä nuorisotoiminnan ollessa keskusjärjestön taholta kokonaisuohjelman mukaisen uudistuksen kourissa myös nuorisajohtajien koulutusjärjestelmä uusittiin vastamaan valmentajakoulutuksen periaatteita. Kurssimuodoiksi tulivat NA, NB ja NC. C-tason nuorisajohtajakoulutuksessa pääpaino oli nuorten ohjaamisen ja eri lajien ohjaamisen opettelussa. NB ja NA olivat jatkokursseja, joilla opeteltiin muun muassa nuorisotoiminnan suunnittelua, organisaatiotietoutta, hallinnollisia asioita ja annettiin pedagogista koulutusta. Valmentajakoulutukseen nuorisajohtajakurssit liittyivät siten, että nuorisajohtajakurssien käyminen korvasi valmentajakursseilla kurssin lajikohtaisen osan.¹⁰⁴

Satakunnan piirissä nuorisajohtajakurssituksen uudistus vaikutti siten, että NC korvasi aiemman peruskurssin ja NB jatkokurssin. NA-kurssi oli myös mahdollista suorittaa leirin puitteissa leirinjohtajan alaisuudessa lähinnä ohjelmasuunnittelullisissa tehtävissä. Pitkis-Sportilla pystyi siis käymään läpi koko SVUL:n nuorisajohtajakurssijärjestelmän.

3.2 Liikuntaleiri – jokaista nuorta liikuttamaan

Nuorisajohtajakurssien rinnalla Pitkäjärvellä pidettiin alusta asti myös jaostojen valmennusleirejä, jotka toimivat ponnahduslautana myöhemmälle kehitykselle. Varsinaisen ”jokaiselle nuorelle jotakin” -tyylisen Pitkis-Sportin kehittymisen voi katsoa saaneen juonteensa jo aiemmin mainitusta yleisestä kansallisen liikuntakulttuurin muutoksesta. Satakunnan piirissäkin haluttiin kantaa omaa kortta kehoon taistelussa kansanterveyden puolesta.

¹⁰⁴ Satakunnan Urheiluviesti 15.1.1974, ”Koulutuspalsta”; Satakunnan Urheiluviesti 15.9.1974, ”Nuorisajohtajia on koulutettu urheilukoulun vetäjiksi”; Satakunnan Urheiluviesti 15.9.1975, ”Nuorisajohtajakoulutus”.

Ensimmäinen piirin yhteinen monimuotoinen liikuntaleiri järjestettiin jo vuonna 1952 Kokemäen raviradan tuntumassa. Aiemmin piirin leirit olivat ennen olleet yhteen liikuntamuotoon perustuneita, mutta tuolloin leiritoiminta keskitettiin niin, että samalle leirille saatiin seitsemän eri urheilumuotoa. Valmennusta pyrittiin annostelevaan ohjelmaan mukaan mutta säilyttäen myös leikinomaisuutta. Erona Pitkis-Sporttiin oli se, että mukaan pääsi vain seurojen parhaat.¹⁰⁵ Seuraavana vuonna vastaavanlainen leiri järjestettiin myös tytöille.¹⁰⁶

1950-luvulla käyttöön otettu tapa vakiintui nopeasti piirin kesäleirien järjestämistavaksi. Leirit muodostuivat lajikoulutuksen ja liikuntaleirin yhdistelmäksi, jossa jokaisella osallistujalla oli oma leirijoukkonsa jo aiemmin hallitsemansa urheilulajin parissa, mutta samanaikaisesti ylläpidettiin useampaa osaleiriä. Lisäksi 1970-luvun alusta järjestettiin liikuntaleirejä, jolla painopiste oli liikuntaan tutustumisessa. Nämä oli suunnattu niille nuorille, jotka eivät olleet vielä löytäneet omaa lajiaan. Leirien yhdisteleminen suuremmiksi kokonaisuuksiksi oli piirille taloudellisesti kannattavin.¹⁰⁷ Piirin koulutusvaliokunta organisoii seurojen ehdotusten pohjalta piirille oman leirisuunnitelman ja sovitti jaostojen eri leirit yhteensopiviin osiin.¹⁰⁸ Esimerkiksi vuonna 1969 Kokemäellä pidettiin hieman porrastaen nuorisajohtajakurssit, Kokemäen Kovaväen pikkulasten leiri, painileiri, suunnistusleiri ja yleisurheiluleiri.

Vuonna 1976 leirille hakeutuminen helpottui myös niille, jotka eivät olleet mukana seuratoiminnassa, sillä leirille sai ilmoittautua seurojen lisäksi myös suoraan piiritoimistoon.¹⁰⁹ Leirit avautuivat siis kaikille nuorille. Vaikka toiminta oli jo aiemmin avattu niille nuorille, joilla ei omaa liikuntalajia vielä ollut, oli leiriläisillä jonkinlaiset kytkökset urheiluseuroihin. Avaamalla toiminta kaikille nuorille palveltiin myös sitä tarkoitusta, että seuratoimintaan saataisiin uusia jäseniä.

¹⁰⁵ Satakunnan Urheiluviesti 14.7.1952, "Keskitetty poikaleiri onnistui täydellisesti".

¹⁰⁶ Satakunnan Urheiluviesti 15.7.1953, "70 osanottajaa tyttöjen leirillä".

¹⁰⁷ Satakunnan Urheiluviesti 15.7.1961, "Piirin leirikausi käynnissä".

¹⁰⁸ Satakunnan Urheiluviesti 15.6.1965, "Piirimme leirien toimihenkilöt".

¹⁰⁹ Satakunnan Urheiluviesti 15.5.1976, "XIII Pitkis-Sport 6.-9.7.76"

Tyttö- ja poikaleirin ikärajaa laskettiin 1970-luvun puolivälissä. Leirit avautuivat tuolloin 7–10-vuotiaille. Ikärajan laskuun vaikutti varmasti SVUL:ssa teetetyt tutkimukset nuorten kiinnostuksesta ja toimintatarmosta seuratoimintaa kohtaan. Innokkaimmillaan lasten katsottiin olevan 6–8-vuotiaana, kun taas 13–15-vuotiaana nuoren mielenkiinnon nähtiin jakautuneen liian monelle taholle.¹¹⁰ Nuorten katsottiin pysyvän mukana seuratoiminnassa vain, jos heidät on siihen vuosien varrella saatu hyvin integroitua.

Vuonna 1978 nuorisovaliokunta päätti Pitkis-Sport-leirin olevan tärkein valiokunnan toimintamuoto, jolle tulisi uhrata entistä enemmän huomiota.¹¹¹ Samana vuonna leirinkoko ylitti ensimmäisen kerran yli viidensadan osallistujan rajan. 1980-luvulla Pitkis-Sport kehittyi ennen kaikkea liikuntaleiriksi, jonka tavoitteena oli iloinen liikuntataitojen oppiminen SVUL-hengessä.¹¹² Painopiste leiritoiminnassa siirrettiin palvelemaan piirin avainaluetta: aktiivisten lasten lisäämistä seuroissa.¹¹³ Keinoksi tavoitteen toteutumiselle nähtiin LUK-toiminnan lisääminen, jossa Pitkiksen nuorisajohtajakurssi oli tärkeässä roolissa. Nuorisajohtajille haluttiin tarjota avaimet käteen -tyylinen koulutus, jonka avulla he voisivat perustaa omaan kotiseuraansa LUK-kerhon.

Leiri on järjestetty Pitkjärvellä toiminnan päätymisestä sinne vuonna 1967 tähän päivään asti lukuun ottamatta vuotta 1988. Tuona vuonna pidettiin Satakunnan Kisat, ja päällekkäisyyksien välttämiseksi leiritoiminta päätettiin liittää kisojen oheen. Lajileiriläiset leireilivät tuolloin omissa kisaleireissään, mutta lajittomiakaan ei unohdettu. Porin Isomäkeen koottiin liikuntaleiri, jonka tavoitteena oli tutustuminen uusiin lajeihin Nuori Suomi -hengessä. Samalla telttaleirillä pidettiin myös nuorisajohtajienkurssit ja LUK-leiri.¹¹⁴

¹¹⁰ Satakunnan Urheiluviesti 15.9.1974, "Nuorisajohtajia on koulutettu urheilukoulun vetäjiksi vuodesta 1964".

¹¹¹ Nuorisovaliokunnan kokouspöytäkirja 21.9.1978. Muiden valiokuntien kokouspöytäkirjat liitteineen 1949–1979, I Cc:3. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

¹¹² Satakunnan Urheiluväen Joulu 1986, "Juhla-Pitkis 1987".

¹¹³ Toimintasuunnitelma 1983. Toimintasuunnitelmat ja kalenterit 1957–1991, I Df:1. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

¹¹⁴ Satakunnan Urheiluviesti 3/1988, "Nuorille oma telttaleiri Isomäkeen".

Satakunnan piirille Pitkis-Sport on merkinnyt suosionsa vuoksi tuntuvaan valtionavustusten lisäystä 1970-luvun lopussa ja 1980-luvun alussa. Leirillä oli vuoteen 1986 mennessä leireilyt jo yli 7000 nuorta, ja valtionavustuksina saatiin useita kymmeniä tuhansia markkoja.¹¹⁵ Lisäksi Satakunnan piirin leiritoiminta on toiminut esimerkkinä muille toimintaansa käynnisteleville piireille ja kasvattanut suuren määrän nuorisotoiminnan nuorisajohtajina.

3.3 Lajit lisääntyvät

Liikunnan lajinomaistuminen on perua jo 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä, jolloin lähiyhteisöjen sovelletuista pihapeleistä muokkaantui vähitellen määritellympää ja säännöstellympää toimintaa.¹¹⁶ Ennen toista maailmansotaa Suomen harrastajamääriltään suosituimmat urheilulajit olivat yleisurheilu ja hiihto. Maalle oli kertynyt lajeissa olympiamenestystä, ja lajit palvelivat 1920–1930-luvuilla vallinnutta urheilun maanpuolustusfunktiota.

Satakunnan piirin poikaleireillä vuonna 1953 liikuttiin muun muassa yleisurheilun, uinnin, pesäpalloilun, suunnistuksen, lentopalloilun ja voimistelun voimalla. Lisäksi nähtiin näytöslajeina nyrkkeilyä, painia ja painonnostoa.¹¹⁷

Sodan jälkeen voimistelu ja erityisesti SVUL:n piirissä pesäpallo kasvattivat suosiotaan.¹¹⁸ Pesäpallo olikin SVUL:ssa vaikuttaneen urheilun monitoimimiehen Tahko Pihkalan amerikkalaisesta baseballista Suomen oloihin mukailema. Vanhat pallopelit, kuten kuningaspallo, menettivät suosiotaan 1900-luvun alussa jalkapalloseurille ja uusille lajitulokkaille, jotka olivat selkeästi kilpailullisempia kuin pallonlyöntipelit. Ilman Pihkalan systemaattista kehitystyötä pallonlyöntipelit olisivat saattaneet jopa kokonaan kuihtua maastamme.¹¹⁹ Kehitystyö kannatti, sillä pesäpallo lajina kasvatti harrastajamääriään niin, että se oli Satakunnan piirissä yksi suosituimmista joukkuelajeista. Pesäpallon vaikutus Satakunnan piirin leiritoiminnan kehitykseen oli merkittävä. Pesäpalloleirit olivat ensimmäisiä

¹¹⁵ Satakunnan Urheiluväen Joulu 1986, "Juhla-Pitkis 1987.

¹¹⁶ Itkonen 2003, 329.

¹¹⁷ Satakunnan Urheiluviesti 15.5.1953, "Piirin poikaleiri".

¹¹⁸ Vasara 1992a, 335.

¹¹⁹ Kärkkäinen 1992, 162–163; Laine 1992b, 101.

suurleirejä maakunnassa, joiden yhteyteen esimerkiksi nuorisajohtajaleirit alun perin koottiin. Pesäpallon lajileirit on Satakunnan piirissä pidetty pääasiassa erillään Pitkis-Sportista lukuun ottamatta 1980-luvun alkua, jolloin laji on ollut myös Pitkis-Sportin ohjelmassa kolmena vuonna.¹²⁰ Pesäpallo vakiinnutti asemansa Pitkis-Sportin lajina vasta 1990-luvun lopulla.

1960-luvulle tultaessa SVUL:n kuusi suosituinta urheilulajia jäsenmäärin mitattuna olivat yleisurheilu, hiihto, voimistelu, pesäpallo, suunnistus ja uinti. Tämä on havaittavissa myös Satakunnan piirin leiriohjelmassa, joissa kyseiset lajit ovat pitäneet lajileirejään läpi koko 1960-luvun.

Yleisurheilulla oli vankkumaton kannatus maaseudulla. Monen mielestä yleisurheilu oli "sitä ainoa oikeaa urheilua".¹²¹ Yleisurheilu on kuulunut olennaisesti myös Pitkis-Sportin ohjelmaan, jossa se on ollut mukana poikkeuksetta vuodesta 1966. Määrällisesti yleisurheilijat muodostivat suurimman leirijoukon läpi koko 1980-luvun.

1960-luvun alussa kansallisesti suosiotaan lisäsivät voimakkaimmin koripallo, jääkiekko ja painonnosto.¹²² Pallolajit olivat suosittuja, koska Suomi pärjäsi esimerkiksi koripallossa ja lentopallossa Länsi-Euroopassa hyvin.¹²³ Palloliiton suosituin laji oli kuitenkin jalkapallo.¹²⁴ Jalkapalloa harrasti jäsenmäärin mitattuna 1960-luvulla 200 000 henkilöä. Pelin suosio kasvoi voimakkaasti, sillä jo 1980-luvulla harrastajamäärä oli noussut 350 000:een.¹²⁵ Jalkapallon kasvanut suosio ei näkynyt Pitkis-Sportilla, jonka lajivalikoimaan jalkapallo liittyi vasta verrattain myöhään vuonna 1993.

1960-luvun alussa SVUL:n alaisuudessa urheiltiin myös niin sanotun gentlemanniurheilun tiimoilta, jolloin esimerkiksi ratsastus, soutu, tennis, ammunta ja golf kasvattivat nopeasti harrastajamääriään. Tenniksen suuri

¹²⁰ Pitkis-lajit 1963–2008. Liikunta ja Urheilu ry:n hallussa oleva taulukko.

¹²¹ Vasara 1992b, 409.

¹²² Vasara 1992a, 337.

¹²³ Vasara 1992b, 410.

¹²⁴ Vasara 1992a, 335.

¹²⁵ Vasara 1992b, 396.

läpimurto Suomessa tapahtui kuitenkin vasta 1970-luvun puolivälissä.¹²⁶ Pitkis-Sportin ohjelmaan tennis tuli vuonna 1980.

1980-luvun vaihteessa kauan kaivattu ratsastuskin saatiin vihdoin mukaan Pitkis-Sportille. Ratsastusta oli pitänyt olla ohjelmassa jo vuonna 1978, mutta Kokemäen raviradan hevostalleilla oli kyseisenä vuonna riehunut hevosinfluenssa, jonka vuoksi leiri jouduttiin perumaan.¹²⁷ Ratsastusleiri oli suosittu, mutta leirin resurssit eivät aluksi olleet riittävät. 1980-luvun alussa leiriläisten hoiteisiin saatiin vain kuusi hevosta ja yksi poni, joten leirikoko täytyi pitää maltillisena.¹²⁸

1980-luvulla lajeja alkoi tulla entisestään lisää, ja uudet lajit olivat kovassa nosteessa. Pitkis-Sportilla elettiin ajassa mukana, ja ohjelmaan otettiin mukaan lajikokeiluja, joissa uusien lajimuotojen harrastajat tulivat esittelemään lajejaan tiedonnälkäisille nuorille. Lajikokeilussa olivat muun muassa mikroautoilu, frisbee, amerikkalainen jalkapallo, nuorten motocross ja surffaus.¹²⁹

Myös judo tuli Pitkis-Sportin ohjelmaan 1980-luvun vaihteessa. Silloisen lajikouluttajan näkemyksen mukaan judoa ei tuolloin vielä tunnettu yleisesti, ja muut leiriläiset suhtautuivatkin lajiin pelonsekaisella kunnioituksella.¹³⁰ Judo oli tehnyt maihinnousua Suomeen 1950-luvulta lähtien, ja vähitellen perinteiset voimailulajit, kuten nyrkkeily, joutuivat antamaan uudelle kamppailulajille tilaa.¹³¹

Kautta SVUL:n historian lajimäärät ovat olleet jatkuvassa kasvussa. 1960-luvulla harrastettiin kolmeakymmentä eri lajia, kun 1990-luvulla lajien määrä oli jo kasvanut kuuteenkymmeneen. 1990-luvun kynnykselle saakka yleisurheilulla ja hiihdolla oli johtava asema SVUL:ssa, mutta 1990-luvun edetessä perinteiset lajit joutuivat antamaan tilaa uudemmille tulokkaille,

¹²⁶ Vasara 1992b, 398, 417.

¹²⁷ SK 4.7.1979, "Pitkis-Sportissa harjoitellaan leikkimielellä".

¹²⁸ SK 4.7.1980, "Leirinuotio keräsi runsaasti porukkaa".

¹²⁹ Nuorisovaliokunnan kokouspöytäkirja 27.5.1982, I Cc:4. Muiden valiokuntien kokouspöytäkirjat liitteineen 1949–1979. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA; SK 3.7.1981, "Mikroautoilua, frisbeeta, rugbyä..".

¹³⁰ Satakunnan Urheiluviesti 15.7.1980, "Pitkis-Sanommat".

¹³¹ Vasara 1992b, 412.

kuten aasialaisille kamppailulajeille, amerikkalaiselle jalkapallolle ja perinteisistä lajeista muokatuille lajeille, kuten salibandyille, ringetelle ja kaukalopallolle.¹³²

Pitkis-Sportin lajivalikoimissa on havaittavissa selvästi lajien jatkuva lisääntyminen 1960-luvulta alkaen. 1970-luvun alussa leirillä liikuttiin vielä perinteisten lajien, kuten suunnistuksen ja yleisurheilun sekä lentopallon ja tyttöjen voimistelun, parissa. 1970-luvun lopulla lajit lisääntyivät pyöräilyllä ja sulkapallolla sekä talviurheilulajien, kuten ampumahiihdon, hiihdon ja jääkiekon, kesäharjoittelulla. 1980-luvulla lajimäärä lähti jyrkkään kasvuun muun muassa jousiammunnan, judon, koripallon, painin, painonnoston, ratsastuksen, taitoluistelun, telinevoimistelun ja tenniksen saadessa omat lajileirinsä. 1990-luvun alussa Pitkis-Sportille tuli mukaan myös uudentyyppisiä lajeja, kuten autourheilu ja melonta. Lajien lisääntyminen vielä kiihtyi entisestään 1990-luvun loppua kohden.¹³³

3.4 Leiriolosuhteet paranevat

Leiritoiminnan alkuvuosina puutteelliset varusteet, leiriruokailun järjestäminen ja epähygieeniset olosuhteet ovat aiheuttaneet päänvaivaa leiritoiminnan järjestäjille. Urheilujärjestöt eivät olleet yksin puutteellisten olosuhteidensa ja vaillinaisten urheiluvälineidensä kanssa. Sama ongelma vaivasi myös esimerkiksi koululiikunnan järjestämistä. Kouluissa jouduttiin keksimään varusteiden ja liikuntatilojen puutteeseen auttavia korvikeratkaisuja.¹³⁴ Satakunnan piirin leiritoiminnassa alkuvuosien varusteongelmaa ratkottiin rajaamalla leirille tulevien määrää. Lisäksi leiriläisten tuli tuoda suurin osan varusteista mukanaan leirille.

Satakunnan Urheiluviestiin painettuihin leirikutsuihin kirjattiin mukaan erillinen varustelista, jotka leiriläisten tuli pyrkiä ottamaan mukaansa leirille. Esimerkiksi vuoden 1966 nuorisajohtajakurssilaisten toivottiin pakkaavan mukaansa oman teltan (ei välttämätön), huovan, pyyheliinoja, vaatekerrastot, ensiaputarvikkeita, parsimistarvikkeita, ruokailuvälineet,

¹³² Vasara 1992b, 412, 415.

¹³³ Pitkis-lajit 1963–2008. Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n hallussa oleva taulukko.

¹³⁴ Jääskeläinen1993b, 113.

voita, sokeria, muistiinpanovälineitä, soittopeli (jos omistaa ja osaa soittaa) ja 10 markkaa rahaa, johon sisältyi vakuutus ja leiriruokailu.

Leiritoiminnan alkaessa Satakunnan piirissä suurimpana ongelmana oli erityisesti telttojen riittävyys. Leirikutsuissa toivottiin oman teltan mukaanottoa vielä 1970-luvullakin. Poikkeuksena olivat nuorisajohtajakurssilaiset, joille piiri tarjosi teltat käyttöön, jos omaa telttaa ei kotoa löytynyt.¹³⁵ Piiri halusi todennäköisesti tehdä nuorisajohtajakurssille osallistumisen mahdollisimman vaivattomaksi, jotta nuoret innostuisivat leiristä ja sitä kautta päätyisivät mukaan SVUL:n toimintaan ja paikkaamaan ohjaajapulaa.

Puutteelliset olosuhteet eivät olleet ainoastaan Satakunnan piirin ongelma. Esimerkiksi aiemmin mainitulla Helsingin kaupungin ensimmäisellä virallisella leirillä vuonna 1950 teltat olivat maastoyöpymiseen soveltumattomia harjakattoineen ja maapohjineen, ja vaatetus oli juuri se vaatekerta, jonka leiriläinen sattui omistamaan. Vaatteet ja kankaat olivat tuolloin vielä ostokupongeilla hankittavia, joten vaatevarustus oli varsin keho monella leiriläisellä.¹³⁶

Sama ongelma vallitsi Pitkis-Sportillakin, minkä vuoksi piiri piti erityisen tärkeänä sisätilojen saamista leiripaikoille. Sisätilojen avulla pahimman sadesään koittaessa puutteellisesti varustetut leiriläiset olisi saatu suojaan. Ennen sisätilojen saamista rankat vesisateet aiheuttivat välillä suuria ongelmia leirillä. Sääilmiöt ovat aiheuttaneet myös vaaranpaikkoja, kuten vuonna 1976, jolloin salama iski teltta-alueen tuntumaan kahdesti.¹³⁷ Leiriläiset eivät muisteluiden mukaan tuntuneet olleen kovinkaan pahoillaan huonosta säästä. Kuvaavaa on, että sateiden kasteltua teltat ja vaatteet läpimäräksi eräs kurssilainen totesikin kirjoituksissaan, että onpahan ainakin teltoissa juokseva vesi.¹³⁸

¹³⁵ Satakunnan Urheiluviesti 15.3.1970, "Kutsu tyttö- ja poikaleirille"; "Kutsu nuorisajohtajakurssille".

¹³⁶ Puumalainen 2004, 18–19.

¹³⁷ Satakunnan Urheiluviesti 15.8.1973, "Toimittajan tuoilta".

¹³⁸ Satakunnan Urheiluviesti 15.9.1970, "Kurssilaisen mietteitä".

Varusteiden puutteen lisäksi ruokailun järjestäminen tuotti ongelmia, sillä leirikoko kasvoi. Leiritoiminnan alkuvuosina ruokahuolto järjestettiin kenttäkeittiönä, ja ruokailutilana oli iso katos, joka toimi samalla myös teoriaoppituntien pitopaikkana.¹³⁹ Nuorisojoukon kasvaessa vuosi vuodelta perinteinen kenttäkeittiö ei enää ole toiminut. 1960-luvulla ruuan valmistaminen saatiinkin Kokemäen ammattikoulun keittolan tiloihin, josta ruoka sitten kuljetettiin paikanpäälle Pitkäjärvelle.¹⁴⁰

Omat ruokailuvälineet ovat kuuluneet leirin varusteluetteloon alkuvuosista saakka. Vuonna 1976 leiriläisiä kannustettiin ottamaan mukaan kertakäyttöiset ruokailuvälineet, joiden katsottiin olevan leirioloissa käteviä.¹⁴¹ Kehotus on ristiriidassa sen kanssa, että luonnonsuojelu oli yksi leirin perusopetuksista. Leirin hygieniatilat ja sitä myötä astianpesutilat olivat tuohon aikaan vielä retuperällä, joka on varmasti vaikuttanut kehotuksen antamiseen.

Leiritoiminnan ensimmäisinä vuosina leirikutsujen varusteluetteloissa toivottiin nuoria ottamaan mukaansa leirille voita ja sokeria, korppuja ja juustoa sekä myöhemmin vielä mehutiivistettä ja urheilujuomaakin.¹⁴² Tarkkaa vuotta siihen, milloin kyseisiä elintarvikkeita ei enää pidetty tarpeellisina ottaa mukaan leirille, ei aineiston perusteella voi sanoa. Vuoden 1979 leirikutsun jälkeen ekstraruokaa ei enää erikseen mainita lehdessä olleessa varusteluettelossa, mutta leiriläisille on saatettu lähettää kotiin yksityiskohtaisempaa tietoa tarvittavista varusteista.

Astianpesua hankaloittanut pesutilojen puute vaikutti myös leiriläisten hygieniaan, joka on muodostanut suurimman yksittäisen kritiikinkohteen Pitkis-Sportista vuodesta toiseen. Käymälöiden riittävyys on aiheuttanut päänsivua lähes joka vuosi. Asiasta on keskusteltu koulutusvaliokunnassa

¹³⁹ Pitkis-Sportin web-sivusto, Kari Reijo, Pitkis 1963–1975, [<http://office.vippet.net/pitkis2008/index.jsp?textoid=101280>], luettu 18.3.2013.

¹⁴⁰ Pitkis-Sportin web-sivusto, Niemi Matti, "Pitkis 60-luvulla", [<http://office.vippet.net/pitkis2008/index.jsp?textoid=101280>], luettu 18.3.2013.

¹⁴¹ Satakunnan Urheiluviesti 15.6.1976, "Kaikki mukaan Pitkäjärvelle".

¹⁴² Satakunnan Urheiluviesti 15.6.1976, "Kaikki mukaan Pitkäjärvelle"; Satakunnan Urheiluviesti 15.6.1977, "Tervetuloa Pitkis-leireille".

vielä vuonna 1984.¹⁴³ Vuosien saatossa hygieniaolot ovat kuitenkin parantuneet. 1970-luvun lopulla riukujen lisäksi saatiin Kokemäen kaupungin lahjoituksena sähkökäyttöinen käymälävaunu, jonka katsottiin helpottavan ongelmaa, vaikka käyttämisen kanssa oli ollutkin hieman ongelmia.¹⁴⁴ Todellisen helpotuksen hygieniaongelmiin toi vasta opistorakennusten valmistuminen, mutta leirikoon kasvaessa yli tuhanteen on opistonkin riittävyys ollut koetuksella.

¹⁴³ Muistio koulutusvaliokunnan leiritoimikunnan kokouksesta 23.4.1969. Koulutusvaliokunnan kokouspöytäkirjat liitteineen 1949–1985, I Cc:1 & Pitkis - kouluttajatilaisuus 24.–25.11.1984. Muiden valiokuntien kokouspöytäkirjat liitteineen 1980–1985, I Cc:4. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

¹⁴⁴ Satakunnan Urheiluviesti 15.4.1980, "Pitkis-Sport telttameri Kokemäellä."

4. Leiriohjelmat – kasvatusta ja yhteistä ajanvietettä

4.1 Leiriohjelma kehittyy

Kuten aiemmin SVUL:n nuorisotyötä tarkasteltaessa kävi ilmi, oli SVUL:ssa jo vuonna 1945 poikatyötä organisoimaan asetetun komitean mietinnössä todettu SVUL:n erikoisliittojen tehtäväksi koko kansan fyysisen kasvun ja kehityksen edistäminen, arvokkaiden henkisten ominaisuuksien edistäminen ja sosiaaliseen elämään sopeuttaminen.¹⁴⁵ Nuorisotyön päämääriä on moneen otteeseen vuosien varrella tarkastettu, mutta perusajatuksena myöhemmissäkin ohjelmissa ovat säilyneet vuonna 1945 asetetut nuorisotoiminnan tavoitteet.

Samat arvot ja kasvatustavoitteet ovat korostuneet aina myös Pitkis-Sportin toiminnassa. Esimerkiksi voidaan ottaa vuonna 1986 asetetut leiritavoitteet. Tuolloin Pitkis-Sportin päämääränä nähtiin nuorison kasvattaminen liikunnalliseen elämäntapaan, johon kuului perusvalmiuksien antaminen mahdollisimman monen liikuntalajin harrastamiseen. Tämän lisäksi nuorten katsottiin oppivan leirillä omatoimisuutta, leirielämän taitoja ja luonnon arvostusta. Leirin tavoitteena oli kasvattaa hyväntuulisia ja yhdessä viihtyviä liikunnanharrastajia.¹⁴⁶

Leiriohjelma on vuosien varrella jonkin verran muuttunut. Vuosien saatossa myös leirikoko ja harrastettavien lajien määrä on kasvanut, minkä vuoksi ohjelmaa on jouduttu suunnittelemaan välillä minuutilleen. Pääsääntöisesti ohjelma on muodostunut lajien omista opetusohjelmista, joita on tehty vain oman porukan kesken, ja kaikille leiriläiselle yhteisestä oheisohjelmasta. Opetusohjelmissa tavoitteet ovat olleet käytännön taitojen opettamisessa ja henkisessä kasvattamisessa.

Leiriohjelman suunnitteluvastuu on vaihdellut vuosien saatossa. Toiminnan alkuvuosina vastuu oli pitkälti Satakunnan piirin nuorisosaostolla ja sitten koulutusvaliokunnalla tai nuorisovaliokunnalla ja välillä jopa kummallakin, minkä aiheutti suunnitteluun turhaa päällekkäisyyttä. Myöhemmin leiritoiminnansuunnittelu jätettiin erillisen leiritoimikunnan huoleksi.

¹⁴⁵ Arponen 1981, 222.

¹⁴⁶ Satakunnan Urheiluviesti 5/1986, "Kokemäen Pitkäjärven leirintäalue".

Lajileirien ohjelmat olivat suurimmaksi osaksi lajikouluttajien omaa käsialaa, ja 1980-luvulla apua pyydettiin myös satakuntalaisilta Jyväskylän yliopiston liikuntatieteen opiskelijoilta. Heille tarjottiin mahdollisuus harjoitella ohjelmasuunnittelua ja vastavuoroisesti saatiin lisää käsipareja leirin ohjaajajiksi.¹⁴⁷

1960-luvun puolivälissä leireille organisoitiin niin sanottu ryhmäjärjestelmä, jossa nuoret jaettiin lajiensa sisällä ryhmiin, ja ryhmät sitten kilpailivat leikkimielisesti keskenään eri opetuksellisissa aiheissa. Piirissä uskottiin pienen kilpailun saavan kaikki yrittämään parhaansa tiimensä puolesta ja näin opin menevän paremmin perille nuorten mielenkiinnon pysyessä yllä.¹⁴⁸ Eräs leiriläinen kommentoi ryhmäjärjestelmästä seuraavasti:

”Ryhmäjärjestelmä oli oikein ”fiksi” idea, sillä se sai aikaan kilpailua ryhmien välille. Kurssin ohjelma oli laadittu hyvin, sillä vaikka ohjelma olikin rankka, ei se ”tuntunut”. Kaikki otettiin huumorimielellä, sekä leiriläiset että kouluttajat.”¹⁴⁹

Ryhmäjärjestelmä on jäänyt elämään. Ohjelmat onkin yleensä rakennettu siten, että jokaisella urheilumuodolla on oma ohjelmansa, joka on nivelletty pääleirin ohjelmaan. Leikkimielistä kilpailua ei myöskään ole unohdettu.

SVUL:n tavoitteiden mukaisesti erilaisten taitojen harjoittelu on ollut olennainen osa lajileirien ohjelmaa. Harjoitteet ovat pysyneet päälinjoiltaan samanlaisina vuodesta toiseen. Esimerkkinä voidaan tarkastella suunnistajien lajiohjelmaa; 1970-luvulla ohjelmassa oli muun muassa teoriaa kartanluvusta, karttamerkeistä, kilpailemisesta, suunnanotosta, matkanmittauksesta, kartantäydennyksestä ja reittiviivasuunnistuksesta. Teorian jälkeen samoja asioita harjoiteltiin maastossa. Ohjelmaan kuului myös suunnistuskilpailuja ja kuntomittauksia muun muassa Pitkäjärven

¹⁴⁷ Nuorisovaliokunnan kokouspöytäkirjan liite 2.–6.7.1984. Muiden valiokuntien kokouspöytäkirjat liitteineen 1980–1985, I Cc:4. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

¹⁴⁸ Satakunnan Urheiluviesti 1.8.1965, ”Leirimuistot elävät mielissä kauan”; Satakunnan Urheiluviesti 15.8.1966, ”Nuorisajohtajakurssi”; Satakunnan Urheiluväen Joulu 1966, ”Nuorisajohtajakurssi”.

¹⁴⁹ Satakunnan Urheiluviesti 1.8.1965, ”Tätä täytyy saada lisää”.

ympärijuoksussa.¹⁵⁰ 1980-luvun lopulla suunnistusleirillä noudatettiin melko lailla samanlaista ohjelmaa, mutta ohjelmaan oli lisätty viestisuunnistuksia ja taitotestejä. Uinti kuului myös päivittäiseen lajiohjelmaan.¹⁵¹

Päiväohjelma on noudatellut pääsääntöisesti samaa linjaa jo leiritoiminnan alkuvuosilta. Herääminen on tapahtunut seitsemältä, jonka jälkeen aamuohjelmaan on kuulunut aamujumppa, aamupesä, aamupala ja lipunnosto. Sen jälkeen ohjelmaan on kuulunut lajikohtainen osuus, jonka parissa on viihdytty ruokailuun asti. Päiväruokailun jälkeen on jälleen palattu lajiohjelman pariin, kunnes iltaruokailun jälkeen ohjelmassa on ollut leirin yhteistä ohjelmaa. Iltaohjelmaan on kuulunut vielä iltapala, iltaohjelma, lipunlasku, ja hiljaisuus on tullut 22.30. Heräämisen ja hiljaisuuden ajallinen heitto on vuosien saatossa ollut puolesta tunnista tuntiin.¹⁵²

Nuorisajohtajaleirin ohjelmarunko etenee eri tavoin lajileirien kanssa, koska nuorisajohtajien ohjelmaa on määritellyt myös leirinhoitojoukoissa seisominen. Kaikki nuorisajohtajakurssilaiset ovat tulleet leirille aiemmin ja lähteneet viimeisenä, koska heidän ohjelmaansa on kuulunut myös leirin kokoaminen ja purkaminen. Vuonna 1982 määriteltiin nuorisajohtajan peruskurssilaisten ohjelmaan kuuluvaksi leirialueen valvonta, aamupalan jako sekä lipunnostot ja -laskut. Jatkokurssilaisilla oli enemmän vapauksia, ja he saivat valvoa haluamansa aikaa.¹⁵³ Nuorisajohtajien opetusohjelma eroaa lajiohjelmien vastaavista siinäkin, että nuorisajohtajilla ohjelmassa oli jokainen päivä eri urheilulajeja. Nuorisajohtajilla teoriaosuuden määrä oli myös suurempi. He saivat opetusta myös erikoislajeihin, ja ohjelmaan kuului erilaisten pätevyyksien suorittamista.¹⁵⁴

Liikunnanohjauksen pätevyudet ovat olleet mukana Satakunnan piirin leireillä jo leirien alusta asti. Jo Säskylässä 1960-luvun alun pesäpalloleiriläisillä oli mahdollisuus ammentaa itselleen pesäpallon

¹⁵⁰ Satakunnan Urheiluviesti 15.8.1977, "Suunnistajien Pitkis-Sport ad 1977".

¹⁵¹ Satakunnan Urheiluviesti 1/1987, "Pitkis-Sport 25 vuotta".

¹⁵² Satakunnan Urheiluväen Joulu 1961, "PPP Pesäpalloilijat Pyhäjärven partaalla"; Satakunnan Urheiluviesti 15.6.1976, "Kaikki mukaan Pitkäläisille".

¹⁵³ Nuorisajohtajakurssijärjestelmä 8.4.1982. Muiden valiokuntien kokouspöytäkirjat liitteineen 1980–1985, I Cc:4. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

¹⁵⁴ Satakunnan Urheiluviesti 15.8.1973, "Tulipa oltua Pitkäläisillä nuorisajohtajakurssilla".

tuomarikortti, mutta pätevyyksien ”joukkohankinnasta” voidaan todella puhua vasta nuorisajohtajakurssien yhteydessä. Suomen Hengenpelastusliiton uimaopettajan pätevyys ja Suomen Ladun lasten hiihtokoulutodistus olivat ensimmäisiä varsinaisia pätevyiksiä, joiden avulla oli mahdollista jopa työllistyä. Uimaopettajia Satakunnan piirissä koulutettiin jo 1950-luvulla ja 1960-luvulla koulutus tuotiin nuorisajohtajakurssin yhteyteen. Vuonna 1969 uutuuksena nuorisajohtajakurssin ohjelmaan saatiin SVUL:n C-tason valmennuskortti.

Leirien ohjelma oli usein tarkkaan järjestetty, eikä ylimääräistä aikaa juuri ollut. Kuten nuorisajohtajakurssilla 1969 mukana ollut nuori kuvailee kirjoituksessaan:

”Toisesta päivästä lähtien olikin sitten täystyöllisyys päällä, sillä ohjelmaa oli vaikka muille jakaa. Oli luentoja, suunnistusta, uintia, juoksua, voimistelua, tietokilpailuja, laulua ja leikkejä. Jos aikoi suorittaa kaikki tutkinnot, nimittäin uimakoulun opettajan, C-tason valmentajan, nuorisajohtajan ja yleisurheilun tuomaritutkinnot, niin kiirettä piti. Aina ei tietänyt minne päin olisi mennyt ”karajalkaa”, ja nimenomaan ”karajalkaa”. Kiire olikin kurssin luonteenomaisimpia piirteitä. Vapaata aikaa ei todellakaan ollut liikaa, aina oli mentävä johonkin päin. Tavallinen kuulutus oli: ”Kurssi valmistautuu oppitunnille, aikaa yksi minuutti ja siitäkin on jo puolet kulunut.” Ja sitten mentiin niin, että tanner tömisi ja pöly lensi.”¹⁵⁵

Myöhemmin kiirettä on pyritty karsimaan ja ohjelmasta koostamaan kattava vapaa-aikaa unohtamatta. 1980-luvulla leirijohtaja Sirkka Salonen totesi, että liikunta ei saisi olla liiallista puurtamista, koska silloin siitä tulee ryppyotsaista ja lajikeskeistä. Salonen oli SVUL-hengessä kommentoissaan, olihan SVUL:ssa päädytty kehittämään LUK-toiminta juuri liiallista puurtamisen ja lajikeskeisyyden vastavoimaksi. Salosen komennossa leiriltä karsittiin valmennuskeskeisyyttä ja panostettiin vaihteluun. Vuonna 1986 mukaan ohjelmaan otettiin nuorilta itseltään toiveena tullut lajinvaihtopäivä, jolloin esimerkiksi ampumahiihtäjät saattoivat kokeilla painia ja judokat

¹⁵⁵ Satakunnan Urheiluviesti 1.9.1969, ”Vaikutelmiani nuorisajohtajakurssista 12.–18.7.1969”.

tanssia. Samaisena vuonna rajoitettiin myös opetustuntien määrää kolmesta neljään tuntiin päivässä, jotta koko leirin yhteiselle toiminnalle ja yhdessäololle jäi enemmän aikaa.¹⁵⁶

Leirillä vallinnut kuri oli alkuvuosikymmeninä lähes sotilaallista. Ohjelmassa on ollut myös armeijasta tuttuja rivi- ja asentoharjoituksia.¹⁵⁷ Ilmapiiri rentoutui kuitenkin jo 1970-luvulla¹⁵⁸, ja 1980-luvulla tehtiinkin leirijohtaja Raimo Kotsalon mukaan yksi periaatepäätös: Satakunnassa riittää yksi jalkaväkiyksikkö. Tarkoitus oli siis alkaa kehittää leiritoimintaa eteenpäin nuorten ehdoilla. Kotsalo toteaa muistelussaan keskusjärjestön suhtautumisen olleen nuivaa tämänlaiseen toimintaan.¹⁵⁹ Satakunnan piirissä oltiin aikaansa edellä, sillä keskusjärjestöön samankaltainen ajattelu oli vasta tulollaan. Leiriläisiä kova komento ei tuntunut erityisesti haittaavan, kuten eräs kurssilainen kirjoitti:

*”Oltuani 1-kurssilla viime kesänä leirikuri tuntui ankealta, mutta kun muutama päivä kului alkoi se jo menetellä. Onhan se totta, että ”joka kuritta kasvaa, se kunniatta kuolee”.*¹⁶⁰

4.2 Kasvattamaan SVUL-hengellä

SVUL:n vuoden 1945 komiteamietinnössä mainittu arvokkaiden henkisten ominaisuuksien kasvattaminen on nähty SVUL:ssa yhtä tärkeäksi kuin nuorten fyysisen kasvatus. Erityisen tärkeänä SVUL:ssa on pidetty järjestön omien arvojen iskostamista nuorten tietoisuuteen. Kaikkea alkuvuosikymmenien leiritoimintaa leimaakin tarkoitusperä, jolla pyrittiin kasvattamaan SVUL-hengen omaavia tulevaisuuden svullilaisia.

Satakunnan piirissä tämä tarkoitti, että leireillä haluttiin kasvattaa Satakunnan piirille ja ennen kaikkea seuroille uskoutuneita ja sitoutuneita nuoria mukaan toimintaan. Jo 1940-luvulla järjestettyjen poikajohtajaleirien ohjelmassa annettiin urheilukilpailujen ja leiritoiminnan järjestämisen

¹⁵⁶ SK 1.7.1986, ”Pitkis-Sportilla 700 osanottajaa”; SK 3.7.1987, ”Juhlaleiri sujuu leikiten”.

¹⁵⁷ Satakunnan Urheiluviesti 1.9.1969, ”Vaikutelmiani nuorisajohtajakurssista”.

¹⁵⁸ Satakunnan Urheiluviesti 15.8.1974, ”Nuorisajohtajakoulutus kouluttajan silmin”.

¹⁵⁹ Pitkis-Sportin web-sivusto, Kotsalo Raimo, ”Pitkis 70-80-luvuilla”, [<http://office.vippet.net/pitkis2008/index.jsp?textoid=101304>], 18.3.2013

¹⁶⁰ Satakunnan Urheiluviesti 15.8.1973, ”Tulipa oltua Pitkäjärvellä nuorisajohtajakurssilla”.

tietoisku ja pikkuhiljaa ohjelmiin ujutettiin lisää seuratoimitsijan taitojen opettelua.¹⁶¹

Keskusjärjestön taholta määrättiin jo vuonna 1950 pakolliset aineet, joita SVUL:n kursseilla tuli opettaa. Kurssilaisille tuli selvittää SVUL:n organisaatio liitoineen sekä pitää oppitunnit SVUL:n tunnuksesta ja SVUL:n hengestä. Opetuksen tasoa seurattiin, ja piirin koulutusvaliokunnalle tulikin toimittaa leirin kurssiohjelma ennakkotarkastukseen neljä päivää ennen leiriä.¹⁶²

SVUL-hengen opettaminen ja vaaliminen soveltuivat hyvin yhteen leirielämän luonteen kanssa. Leirielämän itsessään katsottiin olevan kasvattajana vailla vertaansa, koska yksilö joutuu leirillä luopumaan omasta edustaa yhteisen hyvän vuoksi.¹⁶³ Leirin katsottiin muodostavan eräänlaisen pienen yhteiskunnan, jonka puitteissa on helppo osoittaa, kuinka kaikkien yhteiskunnan jäsenten on tehtävä osuutensa ja noudatettava sovittuja sääntöjä, jotta kaikilla olisi hyvä olla. Nummelin ilmaisee asian seuraavasti:

”Alistuminen kuriin ja järjestykseen – yhteiskunnan pelisääntöihin – on harjoitusta elämää varten.”¹⁶⁴

Pienois-yhteiskunnan nimeen vannoni myös leirin johtajana vuosina 1963–1975 toiminut Raimo Kotsalo, joka katsoi leirielämän kasvattavan nuoria itsenäisiksi ja vastuuntuntoisiksi kansalaisiksi.¹⁶⁵

Merkittävimmäksi kasvattajaksi on nähty leirielämä itse; raitis ilma, runsas liikunta, säännöllinen elämä, yksinkertaiset mutta riittävän karaisevat olosuhteet ja toiminnat.¹⁶⁶ Leirille tulevat kaupunkilaislapset eivät välttämättä kotioloissaan nauttineet raittiista ilmasta eivätkä enää osanneet

¹⁶¹ Poikajohtajien peruskurssin ohjelma Pihlavassa 17.–22.6.1946. Leiri-, kurssi- ja koulutustilaisuusraportit liitteineen 1935–1960, I H:3. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA; SK 9.7.1963, ”Tiivis ohjelma suurleirillä”; SK 9.7.1963, ”Opetusta ja otteluita Kankaanpään kansainvälisellä pesäpalloleirillä”;

¹⁶² Pöytäkirja koulutusvaliokunnan kokouksesta 23.3.1950. Koulutusvaliokunnan koulutus-pöytäkirjat liitteineen 1949–1985, I Cc:1. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

¹⁶³ Vuolasvirta 1946, 12.

¹⁶⁴ Nummelin 1965, 10; Vuolasvirta 1946, 12.

¹⁶⁵ SK 30.6.1981, ”Ennätysmäärä osanottajia”.

¹⁶⁶ Nummelin 1965, 9; Hautamäki 1981, 102.

elää vaatimattomasti. Leirielämän nähtiin tarjoavan nuorelle myös itsenäistymiskokemuksen, koska nuoren täytyi itse kyetä kokoamaan telttansa, pesemään omat astiansa ja huolehtimaan tavaroistaan. Leirielämän tavoitteena oli opettaa nuorille täsmällisyyttä, puhtautta, itsehillintää, aloitekykyä ja omatoimisuutta.¹⁶⁷

Luonteen karaisu ja henkinen kasvattaminen tuottivatkin Pitkis-Sportilla tulosta, kuten nuorisajohtajakurssilainen summasi vuonna 1968:

*"... tunsimme olevamme yhtenäinen ryhmä, jonka tehtävä tulisi olemaan kaikille yhteinen: nuorempien kasvattaminen ja ohjaaminen tarmokkaiksi, eteenpäin pyrkiviksi, rehdeiksi kansalaisiksi."*¹⁶⁸

Leirielämän kasvatukselliset tavoitteet eivät ole juuri muuttuneet vuosien varrella. 1980-luvun lopulla kasvatukselliset tavoitteet olivat vielä vahvasti mukana leirin suunnittelussa. Liikunnan kautta pyrittiin vaikuttamaan nuoren sosiaalisuuteen, siisteyteen, luonteeseen, fyysiseen kasvatukseen ja eettisyyteen.¹⁶⁹ Satakunnan piirin puheenjohtaja Tapani Liski ja piirijohtaja Jari Haapanen painottivat Pitkis-Sportin toiminnassa pyrittävän ensisijaisesti liikunnan harrastamiseen, mutta sen ohella myös kasvatuksellisuuteen. Leirillä lasten katsottiin oppivan toimimaan itsenäisesti sekä huolehtimaan itsestään, toisistaan ja tavaroistaan. Näiden oppien nähtiin tulevan myönteisesti näkyviin myöhemmin.¹⁷⁰

Kasvatuksellisuuden korostaminen vähenee Pitkis-Sporttiin liittyvässä aineistossa vasta 1990-luvulle tultaessa, jolloin kasvatusnäkökohdat putoavat pois Pitkis-Sportin mainonnasta ja etusijalle nousevat hauskuus, monipuolisuus, uudet ystävät ja yhteiset tilaisuudet, kuten diskot.¹⁷¹ Vielä vuonna 1989 leirikutsussa mainittiin leirin kasvattavat elementit: leiriläinen oppii huolehtimaan itsestään, tavaroistaan, majoittumaan teltassa ja huomioimaan kaverinsa.¹⁷² Mainonnassa tapahtunut muutos kielii 1990-

¹⁶⁷ Vuolasvirta 1946, 12.

¹⁶⁸ Satakunnan Urheiluviesti 1.8.1968, "Nuorisajohtajakurssista 1968".

¹⁶⁹ SK 2.7.1985, "Lajikohtaisuus etusijalla".

¹⁷⁰ SK 30.6.1987, "Pitkäjärvellä kuhisee".

¹⁷¹ Satakunnan Urheiluviesti 3/1991, "Pitkis-Sport liikuntaleiri".

¹⁷² Satakunnan Urheiluviesti 3/1989, "Pitkis-Sport Kokemäellä."

luvun alun yleisestä ilmapiiristä. Kuten SVUL:ssa tuotiin vuosien 1990–1993 toimintastrategiassa esiin, liikuntapalvelut muuttuivat käyttäjälähtöiseksi ja asiakaspalvelusta tuli avainsana. Itse ohjelmissa kasvatusta jäi taka-alalle, mutta perusatteena arvojen oppiminen on edelleen integroitu mukaan käytännön toimintaan.

4.3 Kansainvälisyydellä ja erilaisuudella sosiaalisia taitoja oppimaan

Sosiaalisuuden opettaminen oli kolmas SVUL:n vuonna 1945 määrittämä tavoite. Pitkis-Sportilla leirielämä luonnollisesti itsessään opettaa nuorille sosiaalisia taitoja, koska leirillä kaverista pidetään huolta, saadaan uusia kavereita ja oman ryhmän eteen ponnistellaan, mutta sosiaalisuutta opetetaan leirillä myös tietoisesti.

Pitkis-Sportilla on opetettu nuorille yhteiskuntavastuuta muun muassa kansainvälisten vieraiden ja erilaisuuden integroimisella leiriin. SVUL:n Satakunnan piirin leireille on kutsuttu kansainvälisiä nuoria vierailemaan leiritoiminnan alkuvuosista lähtien. Kansainvälisten vieraiden mukaan ottaminen suomalaiselle nuorisajohtajakurssille tai liikuntaleirille on palvelut niin piirin kasvatuksellisia päämääriä, mutta se on myös ollut osa yleistä maailmallista kehitystä. Nuoria leireille on tullut Norjasta, Ruotsista, Saksoista ja Pohjois-Amerikasta. Kiivaimmillaan kansainvälisyys oli 1970-luvulla.

Seppo Hentilä toteaa 1960-luvun olleen nuorison kansainvälistymisen vuosikymmen. Yhdistyneet kansakunnat (YK) julkaisi vuonna 1965 julistuksen rauhan ja kansojen keskinäisen kunnioituksen ja ymmärryksen ihanteiden edistämiseksi nuorison keskuudessa, jossa mainitaan konkreettisia ehdotuksia edistäviksi toimenpiteiksi. Julistuksessa todetaan muun muassa, että vaihtovierailuja yms. ”on rohkaistava ja autettava, jotta kaikkien maiden nuoret voivat lähestyä toisiaan kasvatuksen, kulttuurin ja urheilun merkeissä julistuksen hengen mukaisesti”.¹⁷³

Suomen ja Saksojen virallinen kahdenvälinen nuorisovaihto alkoi 1960-luvun puolivälissä. Nuorisovaihtoa toteutti kolme päätahoa: valtio,

¹⁷³ Hentilä 2011, 8.

nuorisojärjestöt ja ystävyyskaupungit.¹⁷⁴ SVUL:n voi katsoa toteuttaneen nuorisotoimintaa juuri nuorisojärjestönä.

Leirille saatettiin tulla Suomesta käsin tulleen kutsun perusteella. Esimerkiksi saksalainen, nuorisajohtajakurssin vieraana vuonna 1970 ollut Charly Piepers kirjoittaa leirimuistelussaan, että kutsu oli tullut Frankfurtin urheilunuorison kahdelle nuorisajohtajalle, joita pyydettiin seuraamaan opetusmenetelmiä.¹⁷⁵ Mitään yleistettävää nuorten valikoitumisesta leirille on aineiston perusteella kuitenkin vaikea sanoa. Nuorisoon liittyvä ystävyyskaupunki- ja ystävyysseuratoiminta on oletettavasti ollut yhtenä osatekijänä. Nuorisovaihto oli yksi keskeisimmistä ystävyyskaupunkitoiminnan muodoista.¹⁷⁶ Porissa pidettiin vuonna 1972 kansainvälinen ystävyyskaupunki -konferenssi, jossa oli mukana edustajia Neuvostoliitosta, Norjasta, Tanskasta, Ruotsista, Länsi- ja Itä-Saksoista ja Puolasta.¹⁷⁷ Konferenssissa solmitut keskinäiset suhteet ovat saattaneet vaikuttaa nuorien päätymiseen Pitkäjärvelle.

Satakunnan piirissä toteutettiin myös pohjoismaista yhteistyötä. 1963 pesäpalloleirin vieraana oli ollut osanottajia sekä Ruotsista että Norjasta.¹⁷⁸ Ulkomaalaisia haluttiin tutustuttaa suomalaiseen pesäpalloon, ja toiveena olikin, että saatuaan Suomessa peruskoulutuksen pesäpallon saralla he veisivät sen omaan maahansa tuliaisina.¹⁷⁹ Suhteet norjalaisiin urheilujärjestöihin pysyivätkin aktiivisina myös muulla saralla kuin pesäpallossa, sillä Norjasta tuli leiriläisiä myös nuorisajohtajakurssille.¹⁸⁰

1990-lukua lähestyttäessä kansainväliset vieraat olivat vähentyneet. 1989 kuitenkin vieraana oli ollut 27 nuorta ja viisi ohjaajaa Tallinnan lasten ja nuorten urheilukoulusta. Nuoret olivat tenniksen, koripallon, yleisurheilun ja

¹⁷⁴ Hentilä 2011, 10–11.

¹⁷⁵ Satakunnan Urheiluväen Joulu 1970, "Viikko vieraana suomalaisella nuorisajohtajakurssilla".

¹⁷⁶ Hentilä 2011, 11.

¹⁷⁷ SK 12.7.1972, "Porin nuorisokonferenssin aiheina nuorten matkailu ja ystävyystoiminta".

¹⁷⁸ Satakunnan Urheiluviesti 15.7.1963, "Leirikausi alkoi vilkkaissa merkeissä".

¹⁷⁹ SK 28.6.1965, "Satakunnan leiritoiminta on esimerkiksi kelpaavaa".

¹⁸⁰ Nuorisovaliokunnan kokospöytäkirja 28.9.1976. Muiden valiokuntien kokospöytäkirjat liitteineen 1949–1979, I Cc:3. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA; Satakunnan Urheiluviesti 1.9.1969, "Pilkkeitä Pitkäjärveltä".

hiihdon edustajia. Matkalle mukaan heidät oli valittu tiukkojen karsintojen jälkeen.¹⁸¹

Erilaisuutta ja kasvattavaa vaikutusta nuoriin katsottiin olevan myös vammaisten huomioinnissa ja mukaan ottamisessa leireille. 1970-luvulla yhteiskunnassa käytiin laajempaa keskustelua erityisryhmien liikunnasta. Erityisryhmiin lasketaan ne, jotka eivät iän, sairauden tai vamman vuoksi kykene harrastamaan normaaliksi määriteltyä liikuntaa.¹⁸² 1980-luvulla erityisryhmien liikunta oli valtion liikuntahallinnon erityishuomion alainen kehittämiskohde. Päähuomio keskittyi aluksi vammaisten liikuntamahdollisuuksien lisäämiseen. Valtion toimet johtivat erityisliikunnan aseman parantumiseen ja vakiintumiseen.¹⁸³ Yhteiskunnallisen huomion kiinnittyessä erityisliikuntaan se tuli luonnollisesti osaksi myös SVUL:n Satakunnan piirin toimintaa. Leiritoimintaa haluttiin välittömästi kehittää myös vammaisille. Vammaisten huomioimisella leiritoiminnassa katsottiin olevan nuoriin hyvä kasvattava vaikutus. Nuoret oppivat hyväksymään ja arvostamaan erilaisuutta eri tavalla. Vammaisten vuotena 1981 piirin leireillä vietettiin vammaisten päivää.¹⁸⁴ Kehitysvammaisten läsnäololla katsottiin todella olevan kasvattavaa vaikutusta.¹⁸⁵

4.2 Oheisohjelma yhteishenkeä ylläpitämässä

Leirien oheisohjelmaan on tehty jonkin verran muutoksia vuosien varrella. Samat elementit ovat kuitenkin olleet oheisohjelman kantavana voimana koko leiritoiminnan ajan. Alusta asti ohjelmassa on ollut muun muassa iltanuotiot ja lipunnostot ja -laskut.

Esimerkkinä leiriviikon oheisohjelmasta voidaan tarkastella vuoden 1977 leiriohjelmaa. Tuolloin avajaisohjelman ja päättäjäisohjelman lisäksi oheisohjelmassa oli muun muassa disko, joka pidettiin kahtena iltana viikossa, sauna, jonne pääsi myös kahtena iltana viikossa, sekä leirinuotio,

¹⁸¹ Pitkis-Sport päiväämätön. Leiri-, kurssi- ja koulutustilaisuusraportit 1988–1990, I H:3c. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA; SK 4.7.1989, "Pitkis-Sport alkoi huippusäässä"; SK 6.7.1989, "Tallinnalaiset urheiluhuiput Porissa".

¹⁸² Ilmanen 1996, 188–189.

¹⁸³ Kokkonen 2013, 76–78.

¹⁸⁴ Muistio 28.1.1981. Leiri-, kurssi- ja koulutustilaisuusraportit 1980–1987, I H:3b. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

¹⁸⁵ Pitkis kouluttajatilaisuus 24.–25.11.1984. Muiden valiokuntien kokouspöytäkirjat liitteineen 1980–1985, I Cc:4. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

jolle oli varattu ohjelmasta yksi ilta. Iltaohjelman lisäksi oheisohjelmassa oli Pitkäjärven ympärijuoksu, luontopolku, vierailupäivä ja ensiapunäytös.¹⁸⁶

Leirin avajaisissa on järjestetty juhlallista ohjelmaa läpi leirien historian, mutta todellinen speaktaakkeli avajaisista tuli vuonna 1985, jolloin avajaisiin haettiin hieman suuren maailman meininkiä. Avajaistilaisuudessa kaikki leiriläiset marssivat oman lajileirinsä tai leirijoukkonsa nimikyltin takana kuulemaan pitkisvalaa, jonka joku leiriläisistä vannoi koko leirin puolesta.¹⁸⁷ Tapa juontanee juurensa suurten urheilukisojen juhlallisiin avajaisrienteihin, kuten olympialaisiin, jossa urheilijat marssivat oman maansa lippujen kera stadionille sytyttämään olympiatulta. Kuten suuremmissakin kisoissa Pitkis-Sportilla on ollut marssin lisäksi avajaisten oheisohjelmaa. Esimerkiksi vuonna 1987 ryhmät kisailivat toisiaan vastaan ilmapallojen paukutuskisassa.¹⁸⁸

Pitkis-Sportilla leiriohjelmaa on vuosittain koostettu teemapäivien mukaisesti. Teemoina on usein ollut nuorisoa kasvattavat aiheet, kuten luonnonsuojelu, ensiapu ja palopäivät, mutta myös puhtaasti leikinomaisia teemoja on leirillä vietetty. Esimerkiksi nuorimmille leiriläisille suunnattua intiaaniteemapäivää on vietetty 1970-luvun lopulla ja vielä 1980-luvullakin. Teemaan eläytyminen on viety jopa niin pitkälle, että leiriportiksi on hankittu tiipit, leirille kehitelty oma intiaanitanssi ja teemaan sopivia leirihuutoja, kuten:

*"Inkkarit kun tienoon täyttää, Satakunta silloin näyttää, svullilaiset toimet somat, nuorisolle ihan omat."*¹⁸⁹

Teemojen lisäksi jokaisen vuoden leirille on pyritty kehittämään aina jokin mukava juttu. Historiaan mahtuu muun muassa opintokeskushankkeen vauhdittamiseksi järjestettyä ohjelmaa, kuten kansanedustajien vierailuja ja

¹⁸⁶ Satakunnan Urheiluviesti 15.6.1977, "Tervetuloa Pitkis-leirille".

¹⁸⁷ Satakunnan Urheiluviesti 6/1985, "Tuhannen leiriläiset Pitkis-Sport heinäkuussa".

¹⁸⁸ SK 30.6.1987, "Pitkis-Sportin juhlaleirillä 1300 nuorta".

¹⁸⁹ Nuorisoleirin ohjelmapalaverin muistio 5.5.1980. Muiden valiokuntien kokouspöytäkirjat liitteineen 1980–1985, I Cc:4. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

nimikkopuiden istuttamista.¹⁹⁰ Mediahuomion saamiseksi leirillä on järjestetty myös maailmanennätysryityksiä. Vuonna 1984 leirillä yritettiin rikkoo istumisen maailmanennätys, joka kuitenkin jäi sinä vuonna kesken.¹⁹¹ Maailmanennätysryityksiin leirillä on palattu uudestaan.

Diskot ja tanssiaiset ovat olleet osa illanviettoja läpi leirihistorian. Alkuvuosina tanssit pidettiin Paukun lavalla tai Köyliön Lallintalolla, ja ne sisälsivät lähinnä vanhojen tanssien ja lavatanssien opettelua nuorisajohtajille. Myöhemmin Paukun lavalle mentiin tanssimaan myös illanviettomerkeissä. Disko on osoittautunut nuorten keskuudessa suosituimmaksi illanvietoksi. 1980-luvulla diskojen ohjelma on muuttunut menevämmäksi ja nuorille mieluiseseen musiikkiin on tarvinnut myös keskittyä.¹⁹² Tässäkin kohtaa tulee jälleen esiin Pitkis-Sportin käyttäjälähtöinen ajattelu jo paljon aiemmin kuin keskusjärjestön taholta sellaista pohdittiin. Diskon suosion salaisuutena taas saattaa olla se, että monet leiriläisistä eivät välttämättä ole koskaan olleet ennen leiriä diskossa tai leiri on saattanut olla ainut paikka, missä sellaiseen on päässyt. Maaseudulla diskojen järjestäminen esimerkiksi kouluilla on oletettavasti ollut hyvinkin koulukohtaista, joten leirillä siitä on haluttu ottaa kaikki ilo irti.

Iltanuotiot ovat kuuluneet Pitkis-Sportin leiriohjelmaan aina. Iltanuotiot ovat myös yksi kasvattamisen muoto. Esimerkiksi partioleirillä iltanuotiolla on luotu ja pidetty yllä partiohenkeä ja pohdittu aatteellisempia kysymyksiä, ilman että muuta leiritoimintaa on tarvinnut keskeyttää pohdintojen vuoksi.¹⁹³ Iltanuotio ei olekaan mikä tahansa iltaman korvike, vaan sen

¹⁹⁰ Nuorisovaliokunnan kokuspöytäkirja 23.5.1978. Muiden valiokuntien kokuspöytäkirjat liitteineen 1949–1979, I Cc:3. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

¹⁹¹ Nuorisovaliokunnan kokuspöytäkirja 10.4.1984 ja Pitkis-kouluttajatilaisuus 24.–25.11.1984. Muiden valiokuntien kokuspöytäkirjat liitteineen 1980–1985, I Cc:4. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

¹⁹² Raportti Pitkis kritiikki 1980. Leiri-, kurssi- ja koulutustilaisuusraportit 1980–1987, I H:3b. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA; Satakunnan Urheiluviesti 15.5.1977; Pitkis-Sportin web-sivusto, Viitanen Kari, Pitkis 1972–1975, [<http://office.vippet.net/pitkis2008/index.jsp?textoid=101280>], luettu 18.3.2013; Pitkis-Sportin web-sivusto, Kotsalo Raimo, Pitkis 70–80-luvuilla, [<http://office.vippet.net/pitkis2008/index.jsp?textoid=101304>] luettu 18.3.2013.

¹⁹³ Vuolasvirta 1946, 252.

ohjelma tulee suunnitella hyvin ennakkoon ja kasvatustilaisuus käyttää hyödyksi.¹⁹⁴

Usein iltanuotiopaikka sijaitsee erillään muusta leirialueesta, ja se tulisikin pyhittää hiljentymisen paikaksi leirihulinan keskellä.¹⁹⁵ Satakunnan piirin leireillä leirinuotiopaikka on useimmiten löytynyt veden ääreltä, jonne on ollut hieman kävelymatkaa. Useissa muisteluissa kuvataankin leirijoukon matkaa huovat niskassa läpi hongiston nuotiopaikalle. Säkylän Honkalan leiriajoilta jäi kirjoituksissa elämään myös termi ”haamumaili”, jolla tarkoitettiin pitkää jonoksi ryhmittynyttä nuorisjoukkoa, joka huovat niskassaan marssivat parin kilometrin päässä sijaitsevaan uimalaan viettämään leirin viimeistä iltanuotiota. Samalta reissulta kirjoituksissa kerrotaan legenda, jossa paikallinen poika olisi ajanut pyörällään päin puuta jäädessään moista kummitusta katselemaan.¹⁹⁶

Kun tekemisen tavoitteena on yhteishengen luonti, tunnelma on kaikkein tärkein. Iltanuotion voi katsoa epäonnistuneen, mikäli tunnelma jää hengettömäksi. Onnistuneessa iltanuotiossa tunnelma muodostuu sellaiseksi, että tunnelma siirtyy sydäimestä sydämeen.¹⁹⁷ Pitkis-Sportin iltanuotion tunnelmaa vuonna 1968 on kuvattu muun muassa seuraavasti:

”Aivan ääneti istuimme nuotion ympärille. Nuotiomestari sytytti tulen puihin ja lausui salaperäisen loitsun: ”Syty nuotio, pala nuotio, valaise ja lämmitä meitä.”. Kohta liekit kohosivatkin iloisesti kohti tummenevaa taivasta. Telttakunnat esittivät omia ohjelmiaan ja aina välillä lauloimme Kaatosen Jussin johdolla jonkun laulun, milloin iloisen leikkilaulun, milloin surumielisen nuotiolaulun. Nuotion jo hiipuesssa nousimme ylös, tartuimme käsi kätehen ja lauloimme ”Maa on niin kaunis..”.”¹⁹⁸

Iltanuotiot ovat muuttuneet ohjelmallisemmiksi sitten 1960-luvun, mutta iltanuotion tarkoitus on edelleen pysynyt samanlaisena. Nuotion on tarkoitus tarjota hiljentymishetki hektisen leirin keskellä. Myöhempinä

¹⁹⁴ Nummelin 1965, 136.

¹⁹⁵ Nummelin 1965, 140.

¹⁹⁶ Satakunnan Urheiluväen Joulu 1961, ”PPP Pesäpalloilijat Pyhäjärven partaalla”.

¹⁹⁷ Nummelin 1965, 137.

¹⁹⁸ Satakunnan Urheiluviesti 15.8.1968, ”Viikko Pitkjärvellä”.

vuosina iltanuotio on toiminut myös vierailupäivän loppuhuipennuksena, eli vanhemmat ovat saaneet ottaa osaa nuotiolle. Nuotioiden koko on vanhempien mukana ollessa kasvanut yli tuhanteen, mikä onkin aiheuttanut järjesteltävää siinä, että kaikille ohjelmaa valmistelleille leiriläisille on löytynyt aikaa esittää oma ohjelmansa.¹⁹⁹

Iltanuotioperinteen lisäksi toinen, viimeistään Pitkäjärvelle siirryttäessä alkanut perinne on leirikaste. Leirikaste on alun perin monen ensimmäisen vuoden nuorisajohtajan jännityksellä, mielenkiinnolla ja pienoisella pelolla odottama siirtymäriitti varsinaisiksi nuorisajohtajakurssilaisiksi. Leirikaste on muisteluiden mukaan ollut yksi nuorisajohtajien mieleenpainuvimmista tapahtumista leirillä kautta leirin historian. Leirikaste mainitaan lähes jokaisessa kirjoituksessa.

Leirikaste tapahtui yölliseen aikaan niin, että peruskurssilaisten sopi olettaa olevan unessa. Herätyksen jälkeen heidän silmänsä sidottiin, ja he tekivät koko joukon tehtäviä, maistoivat maittavaksi aamupalaksi kuvailtua puuroa ja lopulta päätyivät järveen kastettaviksi. Kirjoituksissa ilmenee paikoin melko epämiellyttäviltä vaikuttavia kertomuksia kasteesta, mutta osa tarinoista saattaa sisältää hieman liioittelua. Kerrotaan muun muassa, että ykköskurssilaiset olivat joutuneet istumaan uimapukuisillaan muurahaispesässä.²⁰⁰

Ensimmäisen vuosikurssin nuorisajohtajan silmin tarkasteltuna leirikaste sujui seruaavasti:

”Olimme edellisenä iltana käyneet saunassa ja olimme pitkästä aikaa puhtaita, kun yöllä tuli äkkiherätys, ja uimapuvut päälle ja siitä se alkoi. Saimme silmät sidottuina kontata käpyjen päällä ja ryömiä kuraliejussa, joten emme turhan kauan saaneet nauttia puhtaudestamme. Lopuksi meidät heitettiin järveen ja kyllä vesi tuntuikin harvinaisen lämpimältä. Nukkumisesta ei sinä yönä tahtonut tulla mitään, kylmä kun oli tukan

¹⁹⁹ Raportti Pitkis kritiikki 1980. Leiri-, kurssi- ja koulutustilaisuusraportit 1980–1987, I H:3b. SVUL Satakunnan piiri ry:n arkisto. TMA.

²⁰⁰ Satakunnan Urheiluväen Joulu 1970, ”Viikko vieraana suomalaisella nuorisajohtajakurssilla”.

*ollessa märkä. Mielessä vain kangasteli ajatus, että ensi vuonna olen itse toisluokkalainen ja saan järjestää leirikasteen.*²⁰¹

Oheisohjelman tarkoitus on ollut kasvattaa yhteishenkeä. Useissa leirimuisteluissa mainitaan Pitkis-henki, joka viikon aikana syntyy eikä unohdu vuosien varrellakaan. Pitkiksen läpi elämän kulkevaa vaikutusta korostamaan alettiin vuonna 1979 jakaa pitkän linjan leirivaikuttajille arvonimiä. Pitkisneuvoksen arvon ansaitsemiseksi piti leirejä olla takana jo kaksitoista. Kahdeksalla käydyllä leirillä ansaitsi Pitkismestarin arvon ja viidellä leirillä Pitkiskisällin arvon.²⁰²

²⁰¹ Satakunnan Urheiluviesti 1.9.1969, "Vaikutelmiani nuorijohtajakurssista 12.-18.7.1969".

²⁰² SK 1.7.1980, "Pitkis-Sport leiri pyrähti käyntiin".

5. Yhteenveto

Aloittaessani tätä tutkimusta asetin tavoitteeksi tutkia sitä, miten SVUL:n Satakunnan piirin leiritoiminta ja sen kulmakivi Pitkis-Sport on muuttunut vuodesta 1949 vuoteen 1993. Halusin tarkastella myös SVUL:n nuorisotoiminnan ja SVUL:n Satakunnan piirin nuorisotoiminnan koheesiota. Tutkimuksessa avainsana oli kehitys: miten leiritoiminta ja Pitkis-Sport ovat muuttuneet vuosikymmenien aikana. Kehitystä lähestyin seuraavien kysymysten kautta: miten leiri syntyi, miten Kokemäelle päädyttiin, miten nuorisajohtajakurssi ja liikuntaleiri kehittyivät vuosien varrella ja millaista opetus- ja oheishjelmaa nuorille tarjottiin.

Tarkastelin olennaisena taustana leiritoiminnan kehitykselle myös nuorisotoiminnan kehittymistä SVUL:n Satakunnan piirissä ylipäätään ja sen suhdetta keskusjärjestön vastaavaan.

SVUL:n nuorisotoiminnan kehittymiselle oli oleellista kauaskatseisen Lauri Pihkalan liikkeelle laittama Poikien urheilumerkkijärjestelmä, joka laittoi nuorisotoiminnan pyörät pyörimään SVUL:ssa. Sen myötä poikaurheiluun alettiin kiinnittää enemmän huomiota. Seuraava todellinen kehitysaskel tuli vasta vuonna 1945 SVUL:n komiteamietintönä, jossa määriteltiin nuorison eteen tehtävät toimenpiteet. Komiteamietinnön aatteet eli koko kansan fyysisen kasvun edistäminen, arvokkaiden henkisten ominaisuuksien edistäminen ja sosiaaliseen elämään sopeuttaminen jäivät elämään myös SVUL:n seuraaviin strategisiin linjauksiin.

Liikuntakulttuurin painotusten muuttuessa kuntosuuntautuneempaan suuntaan 1960-luvulla lähti myös SVUL mukaan talkoisiin kansalaisten kuntoa kohottamaan. Nuorisotoiminnan näkökulmasta tämä ilmeni nuorisotoiminnan kokonaisohjelman julkaisuna vuonna 1972. Kokonaisohjelma oli hyvä pääavaus kaikille nuorille avoimen liikuntatoiminnan kehittämiseen, mutta toden teolla SVUL:n nuorisotoiminta lähentyi nuorisoa vasta 1980-luvulla Lasten Urheilukoulutoiminnan muodossa. Sen tavoitteena oli liikuttaa nuoria aiempaan liikunnalliseen taustaan katsomatta. Todellinen ”jokaiselle nuorelle jotakin” -ajattelu

SVUL:n toimintaan tuli kuitenkin vasta 1980-luvun lopulla Nuori Suomi -ohjelman myötä.

Huomattavaa on, että SVUL:n yritykset parantaa maamme nuorisoliikunnan tasoa ovat useissa tapauksissa jääneet ulkokultaisiksi. Alun perin vuonna 1945 tehty komiteamietintö kertoi pitkälti ne ideaalit, joihin nuorisotoiminnalla haluttiin päästä, mutta resurssit eivät ole koskaan tahtoneet kunnolla riittää. Todellisissa ongelmassa SVUL:ssa oltiin sotien jälkeen suurten ikäluokkien kanssa, joiden innostus seuratoimintaan sai aikaan suuren ohjaajapulan. Harrastajia olisi siis ollut enemmän kuin seurat kykenivät mallikkaasti hoitamaan. SVUL:n toimesta asiaan koetettiin vaikuttaa organisoimalla koulutusjärjestelmä, joka saatiinkin toimimaan hyvin. Satakunnan nuorten keskuudessa osallistumisinnostus valtakunnallisille kursseille oli pientä, mutta sitä kompensoi se, että piirin omat kurssit olivat esimerkillisiä ja muuta maata tehokkaammin hoidettu.

SVUL:n yleinen nuorisotoiminnan kehitys ja Satakunnan piirin nuorisotoiminnan kehitys kulkevat suurilta linjoiltaan luonnollisesti aika pitkälti käsi kädessä. Pääsääntöisesti keskusjärjestössä on ensin laadittu toimintaohjelma, jota sitten on pyritty noudattamaan piireissä tarkalleen. Satakunnan piirissä keskusjärjestön esimerkkiä seurattiin tarkasti erityisesti nuorisotoiminnan alkuvuosina. Vielä nuorisotoiminnan kokonaisuohjelman julkaisun aikaan Satakunnan piirissä lobattiin keskusjärjestön ajatuksia täsmällisesti, mutta oltiin myös oma-aloitteisia. Kokonaisuohjelman määrittelemiä tavoitteita oli piirissä lähestytty jo ennakolta vuonna 1970 perustamalla Pitkis-Sport-leirille lajia vailla oleville nuorille liikuntaleiri. Piirissä oltiin hieman aikaa edellä myös siinä, että kokonaisuohjelman kyvyttömyys havaittiin piirissä jo vuonna 1977, ja toiveet uudesta nuorisopoliittisesta ohjelmasta lausuttiin julki. SVUL:n Lasten Urheilukoulutoiminta otettiin Satakunnan piirissä vastaan innokkaasti ja sitä lähdettiin viemään innolla myös seuroihin. Piirissä asetettiin nuorisotoiminta myös toiminnan avainalueeksi ja Pitkis-Sport avainalueen päätoimintamuodoksi.

Satakunnan piirissä otettiin koko tutkimusaikana keskusjärjestön taholta tulleet linjaukset hyvin vastaan ja uskottiin niiden kehittävän nuorisoliikuntaa eteenpäin. Näin tehtiin myös SVUL:n julkaistessa Nuori Suomi -ohjelman. Ohjelma ei kuitenkaan tarjonnut piirin nuorisotoiminnan paljoa uutta, sillä samassa hengessä oli piirissä liikuttu jo 1970-luvun alusta.

Satakunnan piirin leiritoiminta on kokenut suuria muutoksia ajanjaksolla. Ensimmäiset nuorisajaoston aikaiset leirit Jämijärvellä ja Kokemäen raviradalla näyttivät hyvän suunnan sille, mihin leiritoimintaa kehitettiin. Leirit järjestettiin taivasalla ja vaatimattomilla varusteilla, mutta se, että tulijoita olisi ollut enemmän kuin piirin puolesta voitiin ottaa, kertoo ajan olleen valmis vastaavalle nuorisotoiminnalle. Leiritoiminta haki ensimmäiset viisitoista vuotta paikkaansa maakunnassa leirien kiertäessä läpi maakunnan mahdolliset leirintäpaikat. Tuolloin toiminta oli vuosittain hyvin vaihtelevaa, vaikka monet perinteet ehtivätkin sekavissa oloissa vakiinnuttaa paikkaansa.

Nuorisoleiritoiminnan keskittyminen Pitkäjärvelle vuonna 1967 aloitti todellisen perinteiden juurruttamisen piirin leiritoimintaan. Pitkäjärven leirillä oli myös koko Satakunnan piirille tärkeä projekti: vauhdittaa opintokeskuksen saamista maakuntaan. Pitkäjärvellä oltiin aluksi vaatimattomissa oloissa yhden katoksen tarjotessa sekä ruokailu- että teorialueiden pitopaikan ja riukujen toimittaessa wc:n virkaa. Pikkuhiljaa olot Pitkäjärvellä muuttuivat paremmiksi, ja opistohankekin eteni hitaasti. Myös leirikoko kasvoi jatkuvasti.

1980-luvulla Pitkis-Sportilla elettiin todellista kasvun aikaa ja lajimäärät lisääntyivät. Vuosikymmeneltä ovat peräisin myös monet toimintaa elävöittäneet ohjelmalliset ratkaisut, kuten lajinvaihtopäivä. Ohjelma myös muuttui nuorten ehdoilla tehtäväksi. 1980-luvun lopulla leirillä ennakoitiin, myöhemmin SVUL 1990-luvun strategiassakin todennettua asiakaslähtöisyyttä. Leirin kehitys käsi kädessä aikansa nuorison kanssa on ollut varmasti yksi syy siihen, miksi leiri vetää vuosi toisensa jälkeen Pitkäjärven rannat täyteen. Pitkis-Sportin leirijohtajana vuosina 1993–1996

toiminut Harri Aalto on kiteyttänyt saman ajatuksen muistelmassaan osuvasti:

"Pienestä kokonaisuudesta on kasvanut suuri, lajikirjo on laajentunut ja olosuhteet ovat parantuneet vuosien varrella. Enää eivät yleisurheilijat kaiva lähtökuoppiaan Paukun lavan takamaaston hiekkaan vaan kirmaavat punaisella novotanilla ja taitoluistelijoiden piruetit tehdään Pitkjärven jäähallissa mäntymetsän sijaan. Tähän on tultu, mutta ilman uusiutumista Pitkishän olisi muisto vain."²⁰³

²⁰³ Pitkis-Sportin web-sivusto, Aalto Harri, "Pitkis 1993-1996",
[<http://office.vippet.net/pitkis2008/index.jsp?textoid=101319>] luettu 18.3.2013.

Lähdeluettelo

Arkistolähteet

Lounais-Suomen liikunta- ja urheilu ry:n hallussa oleva Pitkis-Sport-aineisto

Turun maakunta-arkisto (TMA)

Suomen Valtakunnan Urheiluliiton Satakunnan piiri ry:n arkisto

Sanoma- ja aikakauslehdet

Satakunnan Kansa (SK) 1963–1993

Satakunnan Urheiluviesti 1949–1991

Satakunnan Urheiluväen Joulu 1959–1990

Kirjallisuus

Arponen, Antti O. (toim.). Suomen urheilu. SVUL 1900–1980. Helsinki 1981.

Haarma, Maarit. Lasten ja nuorten liikuntaa 20 vuotta. Helsinki 2008.

Hautamäki, Jyri. Seuratoimintaopas. Helsinki 1981.

Hentilä, Seppo. Nuorisovaihtoa siihen aikaan kun Saksoja oli vielä kaksi. Artikkeliteoksessa Mansikkahilloa ja karjalanpiirakkaa! Suomen ja Saksojen nuorisoyhteistyöstä. Toim. Heikkinen Minna. Nuorisoperinteen tallentamiskeskus, Turun yliopisto. Turku 2011.

Ilmanen, Kalervo. Kunnat liikkeellä. Kunnallinen itsehallinto suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa 1919–1994. Jyväskylä 1996.

Itkonen, Hannu. Nuorisourheilun muuttuvat käytännöt, tavoitteet ja merkitykset. Artikkeliteoksessa Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia. Toim. Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi. Helsinki 2003.

Jääskeläinen, Leena. A. Koululiikunta organisoituu. Artikkeliteoksessa Kyykkyyt ylös! 150 vuotta koululiikuntaa. Wuolio, Eija-Leena. Helsinki 1993.

Jääskeläinen, Leena. B. Itsenäisyyden ensiaskeleet koululiikunnassa. Artikkeliteoksessa Kyykkyyt ylös! 150 vuotta koululiikuntaa. Wuolio, Eija-Leena. Helsinki 1993.

Kokkonen, Jouko. Liikuntaa hyvinvointivaltiossa. Suomalaisen liikuntakulttuurin lähihistoria. Helsinki 2013.

Kärkkäinen, Pekka. Kisailusta urheiluksi. Artikkeliteoksessa Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Toim. Teijo Pyykkönen. Helsinki 1992.

Laine, Leena. A. Järjestöelämän oppivuodet. Artikkeliteoksessa Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Toim. Teijo Pyykkönen. Helsinki 1992.

Laine, Leena. B. Urheilu valtaa mielet. Artikkeliteoksessa Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Toim. Teijo Pyykkönen. Helsinki 1992.

Martiskainen, Seppo. Nuorten yleisurheilu. Artikkeliteoksessa Suomi voittoon – kansa liikkumaan. Suomen yleisurheilun 100 vuotta. Toim. Martiskainen Seppo. Helsinki 2006

Nummelin, Matti. Leirikirja. Porvoo 1965.

Pitkis-Sport. Virallinen web-sivusto. <<http://www.pitkissport.net/>>.

Puumalainen, Timo. Leirielämää kaupunkilaisille Helsingin Käpylässä. Artikkeliteoksessa Nuorisotyön vuosikymmenet. Toim. Heikkinen Minna. Nuorisoperinteen tallentamiskeskus, Turun yliopisto. Turku 2004.

SVUL:n Satakunnan piiri 1958–1983. Pori 1984.

SVUL-strategia 1990–93. Suomalaisen urheilun ja liikunnan 90-luku. Urheilu tarjoaa uutta. Helsinki 1989.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki 2009.

Vasara, Erkki. Valtion liikuntahallinnon historia. Helsinki 2004.

Vasara, Erkki. A. Sinisen verryttelypuvun voittokulku. Artikkeliteoksessa Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Toim. Teijo Pyykkönen. Helsinki 1992.

Vasara, Erkki. B. Miljoonan suomalaisen liike. Artikkeliteoksessa Suomi uskoi urheiluun. Suomen urheilun ja liikunnan historia. Toim. Teijo Pyykkönen. Helsinki 1992.

Vuolasvirta. Leirikäsikirja. Helsinki 1946.

Wuolio, Eija-Leena. Suomen liikuntahistoria. Helsinki 1982.